KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2003. április 10., csütörtök 2. évfolyam, 4. szám

A könyv szerepe a XXI. században

„Kedves fiam!

A könyvről írok neked. Lásd, alig kezdem, máris elakadok. Hidd el, nincs nehezebb, mint a fiatalsághoz szólni. Abból az időből tudom ezt, mikor magam is olyan fiatal voltam, mint most te. Elpirult az arcom, valahányszor a felnőttek »bölcs« intelmeit olvastam. Szégyenkeztem, hogy fölényes jósággal nyitják ki előttem tapasztalásuk tárházát, melybe beraktározták mindazt, amit évek során gyűjtöttek. Ennélfogva hozzá se nyúltam. De sokkal jobban szégyenkeztem, mikor odakuporodtak mellém, selypegtek, s az arcukra az ifjúság lurkómosolyát festve, pajtikájuknak neveztek. Ilyenkor még inkább éreztem a köztünk levő korkülönbséget. Arra gondoltam, szívesebben tisztelem őket, semhogy »ilyen jóban« legyek velük.

Azon igyekszem, hogy most egyik hibába se essem belé. Nem tanítani akarlak, csak vallani, hogy milyen viszonyban vagyok a könyvvel. Nem dicsérem. Prédikálni se fogok róla oktató modorban. Mindez céltalan volna. Amennyiben vonzódol a könyvhöz, csak olyasmit ismételgetnék, amit nélkülem is tudsz, s amennyiben idegenkedsz tőle, semmiféle rábeszélésre se hajtanál. A könyvet nem lehet megszerettetni, mint valami tárgyat, valami portékát. Csak tok ez, melybe valami be van zárva. A tartalmát kellene megszerettetnem, az éterrezgéseit, a szellemet, melyből a könyv létrejön. Ehhez kevés pár perc. Kevés egy emberélet is..."

Bolemant László: Időszobrok (részlet a kötetből)

Kedvesem Fiam, az idézőjelből láthatod, hogy ezek nem a saját szavaim, de teljes mértékig azonosulok velük. Amikor az igazgatónőd megtisztelő felkérőlevelét elolvastam – írjak egy kisesszét *A könyv szerepe a XXI. században* címmel a felújított iskolai könyvtáratok átadása alkalmából megjelentetendő iskolai újság díszkiadásába –, mindjárt a fenti, *Levél a könyvről* című írás jutott eszembe. Szerzője Kosztolányi Dezső – a XX. századi magyar költészet egyik legnagyobb, s a XX. századi magyar próza talán még nagyobb alakja –, tudod, akinek a *Fürdés* című novelláját a hetedikes irodalomkönyvedben olvastad, egy tragikusan végződő apa-fiú viszonyról. Az idézett, 1929-ből való levelében Ádám fiához szól az író (aki akkor épp annyi idős volt, mint most te), de persze, másokhoz, például hozzánk is. Többek között arról, hogy a XX. század már addig is fantasztikus tudományos, technikai eredményei mennyire átalakították a világot, például legyőzték a távolságot, rendkívüli módon felgyorsították az emberi élet ritmusát. Azt is megjósolja, hogy ez a szédületes iram még tovább is folytatódhat, „egyszer azonban ennek is vége szakad. Akkor az emberiség egy kicsit megdöbben. Ekkor majd magába száll, s tűnődik útjáról, rendeltetéséről. És választ is keres a kérdésre parlagon hagyott, elkérgesedett lelkében. De egyelőre nem talál. Erre felel majd a könyv. A könyv, melyet lenézett és sutba dobott. A könyv..." Tizenöt ihletett mondat következik ezután, amelyekkel, újra és újra nekifutva, megpróbálja összefoglalni, hogy mit is jelentett és jelenthet számunkra a könyv. Versenyre kelni e mondatokkal, ha szépíró volnék, akkor is hiábavaló lenne, idézni őket nincs terem (na jó, egyet legalább: „A könyv, a szellemi manna, melyből mindenki jóllakhatik, az égi táplálék, mely minél inkább fogyasztják, annál több lesz belőle, a bűvös kenyér, mely senkit se hagy éhen, minden ínséget kielégít, hatalmassá tesz, úgyhogy mindenki az ismeretek tőkése és nagybirtokosa lehet általa, gondolatmilliomos."), ezért arra kérlek inkább, hogy alkalomadtán olvasd majd el Kosztolányi írását. Megtalálod a könyvtárunkban (ami egyszer a tiéd lesz), de talán az iskolaiban is, a K betűnél, a *Nyelv és lélek* című csodálatos könyvében.

Mit is tehetnék én hozzá a XXI. század elején mindahhoz, amit Kosztolányi írt, ma, amikor éppúgy elmondható, mint az ő idejében, hogy a könyv nem divatcikk, „s a jelen más egyebet bámul", miközben, mint minden más árucikknek, a könyvnek is soha nem látott dömpingjével árasztanak el bennünket? Talán csak annyit, hogy meggyőződésem szerint a tartalmas, a jó könyv a XXI. század embere számára épp azt fogja jelenteni, mint a XX. századi számára, mert egyszerűen nincs semmi, ami pótolja. Persze, csak akkor, ha ki is nyitjuk azt a tokot, „melybe – Kosztolányi szerint – valami be van zárva". Azaz, ha könyvtáraink polcairól le is kerülnek azok a könyvek, ha el is olvassuk őket, hiszen csak általunk válhatnak élővé, s tölthetik be szerepüket a mi életünkben.

Kedves Fiam, azt hiszem, személyes vallomásként ennyi elég, s ha annak idején majd éppúgy fogsz olvasni esténként a fiadnak, ahogy én olvastam neked, s ha alkalomadtán majd Kosztolányi levelére is felhívod a figyelmét, akkor, tudom, megértettük egymást, ennél pedig fontosabb nincsen.

Elek Tibor

Áprilisi könyveső

Meghirdetett versenyeinkre és fejtörőinkre minden eddiginél több levél érkezett, a szerkesztő legnagyobb örömére. Mellékletünk márciusi számának nyertesei ábécérendben (zárójelben a nyereményük): **Barusz Nóra** (Bárka és ladik, a szerkesztő ajándéka, „Mint tudomány vásárjába...", a Nap Kiadó ajándéka), **Bilcsík Erzsébet** (Nálunk, New Hontban, a szerkesztő ajándéka, Virágok vetélkedése, a Nap Kiadó ajándéka), **Bogya László** (Virágok vetélkedése, a Nap Kiadó ajándéka, Nemzeti jelleg – a miénk és a másoké, a Kalligram ajándéka), **Csémi Szilárd** (A játék, a Kalligram ajándéka, Hogyan tanuljunk verset, prózát?, a Csemadok Dunaszerdahelyi TV ajándéka), **Hegedűs Irén** („Mint tudomány vásárjába...", a Nap Kiadó ajándéka, A balek, az AB-ART ajándéka), **Hegedűs Lajos** (Őszi szarvasbőgések..., a Csemadok Dunaszerdahelyi TV ajándéka, Magyar feltalálók az automobilok történetében, a Nap Kiadó ajándéka), **Karkó Erzsébet** (Négy évszak a háztájiban, a Nap Kiadó ajándéka, Ezüstszálon, a Nap Kiadó ajándéka), **Kácsor Gábor** (Jeles elődeink, a Lilium Aurum ajándéka, Magyar feltalálók az automobilok történetében, a Nap Kiadó ajándéka), **Kálmán Annamária** (A balek, az AB-ART ajándéka, Magyar feltalálók az automobilok történetében, a Nap Kiadó ajándéka), **Komáromi Norbert** (A mindentudó fű, a Lilium Aurum ajándéka, Magyar feltalálók az automobilok történetében, a Nap Kiadó ajándéka), **Lelkes Ágnes** (Rudna I., a Lilium Aurum ajándéka, András-naptól farsangig..., az AB-ART ajándéka), **Méry Júlia** (Hess-hegy titka, a szerkesztő ajándéka, „Mint tudomány vásárjába...", a Nap Kiadó ajándéka), **Nágel Róbert** (Kassa műemlékei, az AB-ART ajándéka, Az akasztott ember kötele, a Plectrum Kiadó ajándéka). A Plectrum Kiadó nyolc kötetből és egy hangkazettából álló csomagját **Lévai Irén** nyerte.

A nyerteseknek gratulálok!

ÚJ KÖNYVEINK

Bolemant László
Időszobrok
AB-ART

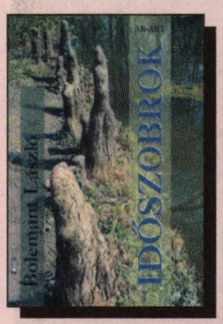

A költő második verseskötete a természetben való feloldódás és az impresszió jegyében fogant. Sajátos természetkultusz ez, melynek nemcsak a másfél tucatnyi vers, hanem a velük az évszakok és esztendők ritmusában váltakozó színes képek is szerves részei. A tájban, a környezetben, a világban lágyan feloldódó, színes poézis.

Kötve, 64 old., 15,3x21,8 cm
bolti ár: 200 Sk **kedvezménnyel: 179 Sk**

Hodossy Gyula összeáll.
Helyzetkép
a szlovákiai magyar közoktatásról
Lilium Aurum

A Szlovákiai Magyar Oktatási Fórum 2002 szeptemberében Dunaszerdahelyen megrendezett konferenciájának anyaga. A tanulmánykötet szerzői: Albert Sándor, Ádám Zita, Bergendi Mónika, Dolník Erzsébet, Hecht Anna, Lampl Zsuzsanna, László Béla, Mészáros András, A. Szabó László. Táblázatokkal, grafikonokkal, A. Szabó László előszavával.

Fűzve, 160 old., 12,5x19 cm
bolti ár: 72 Sk **kedvezménnyel: 62 Sk**

Tölgyessy György – Miklós László
Környezetünk és mi
SPN

Kiegészítő tankönyvként is használható környezetismeret nem csak a tanuló ifjúság számára! Az összefoglaló munka szemléltető magyarázatok formájában, a tudományos ismeretterjesztő szakirodalom igényével láttatja változó környezetünket, szennyezését, természeti kincseinket, bolygónk élővilágát. Nemcsak természettudományi tárgyak szerelmeseinek, ajánlható otthoni búvárkodásra is. Sok színes képpel, táblázatokkal.

Fűzve, 136 old., 20,2x26 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 149 Sk**

Dobrovits Mihály összeáll.
A megtalált örökség
Lilium Aurum

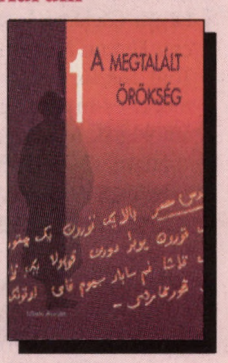

A kiadó *Vámbéry-tanulmányok* című új sorozatának első kötete a 2002 októberében Dunaszerdahelyen megrendezett Vámbéry-konferencia anyagát adja közre. A könyv szerzői: Bereck Zsuzsanna, Csirkés Ferenc, Dobrovits Mihály, Erdélyi István, Kende Tamás, Keller László, Lágler Péter, Seres István, Simon Szabolcs, Udvarvölgyi Zsolt, Ilja Zajcev és Zsigmond Tibor.

Fűzve, 248 old., 12,6x19,9 cm
bolti ár: 172 Sk **kedvezménnyel: 155 Sk**

Kantár Csaba
Öntörvény(alkotás)
AB-ART

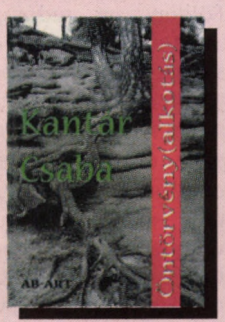

A tragikusan elhunyt költő-performer posztumusz kötete alcíme szerint: „Dogmáim prózában". Tizenkét nem hagyományos stáció: tizenkét „bejelentkezés". „Észre kell venni, hogy az erő, az energia, a gyógyír ott rejlik abban az évezredes tudásban, amit megszereztek, ápoltak és gondosan elraktároztak az őseink" – olvasható az utolsó szövegben.

Kötve, 104 old., 12,6x19,2 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 162 Sk**

Vágvölgyi B. András
Eörsi István
Kalligram

A tizedik éve gyarapodó *Tegnap és Ma* sorozat legújabb, huszonötödik kötete a József Attila-díjas író, költő, műfordító, dramaturg, újságíró Eörsi írói és életpályáját mutatja be. Az ellentmondásos életmű és személyiség vizsgálatának homlokterében nem az ellenzéki értelmiségi szerepe áll: a hangsúly az író szövegeire, a műfajok sokaságának hozadékára esik.

Fűzve, 272 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 190 Sk **kedvezménnyel: 159 Sk**

Pozitív diszkriminációnak tűnhet, hogy **Varga Frigyes Alapiskolások fizikazsebkönyve** (Lilium Aurum) munkáját egy az egyben (1:1) mutatjuk be, azaz teljes tíz (10) cm hosszában és hét (7) cm magasságában, de a kicsinek, a Könyvjelzőben eddig bemutatott újdonságok legkisebbjének kijár ennyi. Ez a legkevesebb. Főként, ha a kicsi a bors, de erős mondást szem előtt tartva a könyvecske belsejébe pillantunk! Én megtettem. A mértékegységek átszámításán kívül a sebesség képlete tűnt még leginkább ismerősnek: mármint az, hogy a sebesség az út és a megtételéhez szükséges idő hányadosának tekintendő (v = s/t), a többi alapismeretem, sajnos, pótlásra szorul. Majd különórákat veszek a zsebkönyvből. *(cs)*

Fűzve, 128 old., 10x7 cm
bolti ár: 49 Sk **kedvezménnyel: 42 Sk**

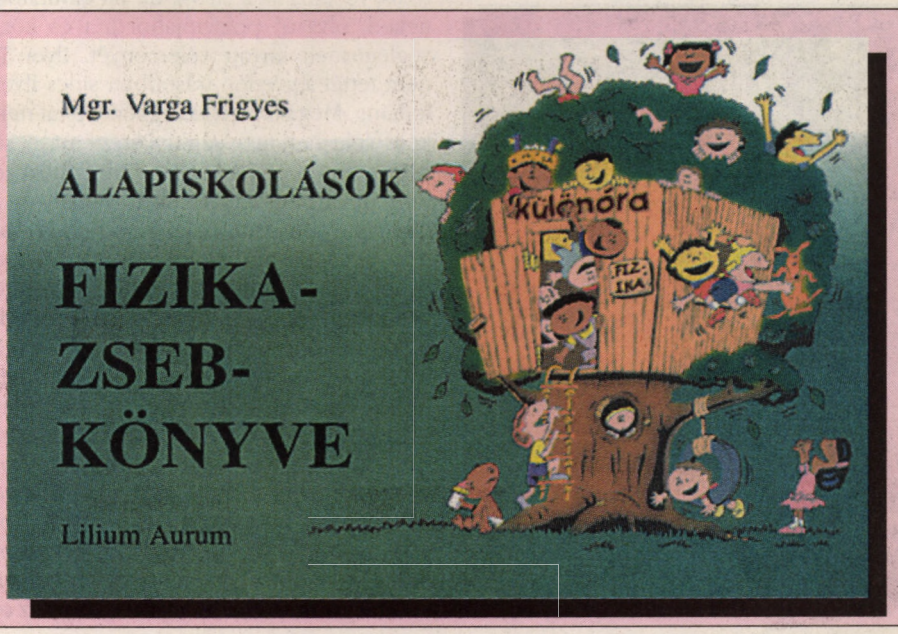

A papír innenső partján

Nekem a nehezebb most. Egy könyv hátsó borítójáról, afféle „hagyjál már" mosollyal nézel rám. Méregzöld alapon érett búzakalász színű betűkkel a neved és két zárójel között évszámok. Egy alkotó életének keretszámai, amelyek a földi időt mutatják. Alattuk néhány sorban rövid ismertetés, ki is vagy, ki is voltál TE. Ember az emberek között, kinek értékítélet megfogalmazásához adatott termékeny erő és tehetség. Gondolkodó, kinek mércéjével érdemes mérni ma és érdemes lesz holnap és azután is. Sokszor eszembe jut, mit is szólnál a jelen történéseihez. Írásokhoz, versekhez, az általad annyira szeretett színházak produkcióihoz, a mostanság megjelenő kritikákhoz, amelyek már lassan csak rétegnyi olvasó figyelmét képesek odavonzani, lekötni. Mit is írnál nekibőszülő, javító szándékú haragodban a szakzsargonból építkező, idegen szavaktól hemzsegő írásokra, melyek a sajtóban napvilágot látnak. Belelapozva most megjelent kötetedbe, ami máris feltűnő, hogy Te magyarul, érthetően, pontosan, szabatosan fogalmaztál. Amennyiben csak lehetett, kerülted a tudálékosság minden külsőségét, az idegen szavak hemzsegését, az újságírói panelokat, egyértelműen, a gondok vagy az értékek lényegét megvilágítva értelmeztél előadást, verset, novellát, regényt. Igen nagy hiánya van az ilyenfajta írásoknak a mai kritikában. Az Olvasót kellene megkérdezni, de az biztos, hogy kétflekkes, magyarul írt írást nem igazán szerencsés lexikonok és szótárak segítségével olvasni. A vélemény szabadságát bizton pártolnád, az egyéni látásmódot és megfogalmazást sem tipornád. A nagy demokráciától berúgott és józanodó szellem segítségére sietnél, ha tehetnéd, hogy az értéket megmutasd. Nincs szlovákiai magyar kritika, csak emberek vannak, kik New Yorktól New Hontig, Krakkótól Pestig, Pozsonytól Gömörhorkáig, Komáromtól Kassáig élik, tapasztalják a mostot, a történéseket. Művek vannak, melyeknek meg kell adni a kellő helyüket, súlyukat, vagy el kell verni rajtuk a port és letaszítani őket a Taigetoszról, ha arra érdemesek. Ebben Te kérlelhetetlenül pontos voltál és vagy. Nyitottan, befogadásra készen ülted végig néha pótszéken, saját pénzen vásárolt jegyért a színházi előadásokat, vagy örökösen válladat húzó táskád bendőjét tömted a könyvüzletek polcairól, hogy aztán éjt nappallá téve olvass, elemezz és írj a megszületett alkotásokról. Nekem most a papír innenső oldaláról, e világi létben élve kellene a kezembe vett posztumusz kötetedről írnom. Nem tudom, sikerül-e. Tudok-e írni, tudom-e mércédet használni? Rám fogható lesz, hogy csupán kegyeletből simán és csak dicsérőn írok, hogy elfogult vagyok, rám ragasztható lesz tapasztalatlanságom is. Más megoldást, más kulcsot keresek hát a könyvhöz, próbálok képzeletben elbeszélgetni Veled, a könyv kapcsán Rólad. Földim vagy, tudom, ez is felróható, de azért csak vágjunk bele. Arról kellene beszélni, kell-e eligazítás az olvasónak? Nem jobb-e, ha mindenki a maga világában megmarad olvasmányélményeivel, a magány és magánéletének részévé avatva őket, s mikor kétségei támadnak, akkor nyúl ismertető, bíráló íráshoz, hogy saját véleményében megerősödjön, vagy új értelmezési síkon járva, az értékelt művet még egyszer átolvasva, más szemszögből értelmezze, fogadja be az érintett alkotást? Talán így jobb lenne. Ha úgy kezdünk egy mondatot, hogy én úgy gondolom, az mindig jobb, mint ha megfellebbezhetetlen ítéletet mondanánk és azt írnánk le: ez így van, és kész! Szakzsargonban nem vagyok otthon, s azt sem igazán szeretem, ha a kritikus, recenzens a „majd én megmutatom neked, olvasó" pozíciójából írja és közli véglegesnek tartott véleményét. Ilyet Te nem tettél, egyetlen írásodban sincs ilyen felhang. Megállapításaid egyéni voltát nem kérdőjelezheti meg senki. Persze másét se, csak a szavak mögött állni kell. Emlékezetem szerint beszélgetések folyamán és *A papír partján* című kötet írásaiban is csak azzal találkoztam, hogy egyéni véleményed kívánod bemutatni, elmondani, amelyet lehet meghallgatni és megfogadni, de nem kötelező. Ugyanez a helyzet a tanácsokkal is. Nem kell megfogadni, csak még jobb megoldást kell találni. De a kritikus, ahogyan Te is írod, ne számítson semmi jóra. A kritikus magányos, mert véleménye van. A mű is magányos. Az olvasó is egyedül van. Van hát ez az istenhármas: mű, olvasó, kritikus istenhármasa, ha hiszünk benne, persze. Mert lehet egy istenben való hit, egyistenhit is. Vagy a mű, vagy az olvasó, vagy a kritikus. Csakhogy egymás nélkül nem megy. A szerző pedig mindháromban ott gomolyog, mint az ősköd, és csupán szülöttének, a műnek további sorsát figyelve alakulhat benne új alkotó erővé a bármilyen visszajelzés. Kötetedben 25 írás segítheti formálódni az ősködöt, istenhármassá edzeni a mű–olvasó–kritikusi vélemény különbségeit. „A kritikus minden költőtől tanulni kényszerül" – írod az egyik elemzés első soraként. Az olvasó is. Viszont a költőnek is tanulnia kellene minden olvasótól és kritikustól. 170 oldalnyi válogatás *A papír partján.* Szemezgetés. Szépen megkomponált, pontos, fontos kis munka. Bár, azt hiszem, jobban szeretted volna magad után még egyszer átnézni, pontosítani, megjegyzésekkel megtűzdelni munkád. A szerkesztő alázattal, értő kézzel válogatott. Beharangozóféle is lehetne ez a könyv egy összegyűjtött írások kötethez. Talán azt is meg kellene csinálni. Csak akad kiadói kedv és energia egyszer arra is. Mert jó tanulni ezekből az írásaidból. Pillanatfelvételek korszakokról, emberekről, művekről, szemléletekről, arról az irodalmi és társadalmi helyzetképről, ami alkotó életed időben behatárolta. Felelős véleményed olvasható ki mindegyik írásból. Hibafeltárás, összehasonlítás, a szavak homokszemei közül kiszitáltad az üzeneteket, az aranyrögöket. Megmutató véleme-

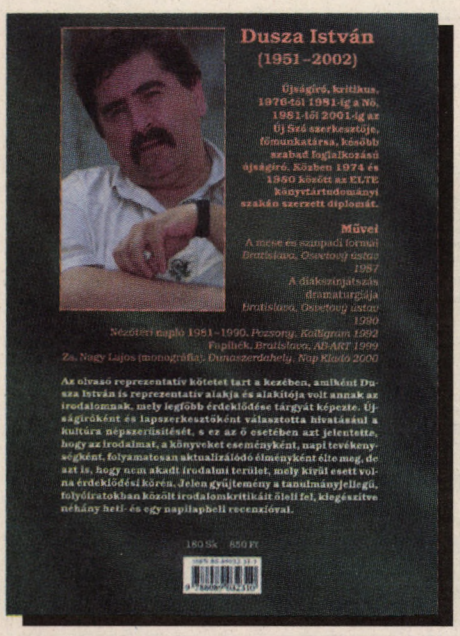

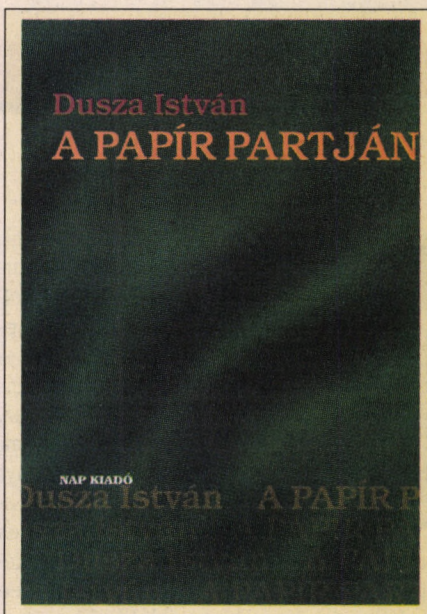

Dusza István
A papír partján
Nap Kiadó

Az ismert újságíró és kritikus (1951–2002) válogatott irodalmi írásai, összesen 25 tanulmány és kritika a szlovákiai magyar irodalom tárgyköréből. Vizsgálatának tárgya Cselényi László, Duba Gyula, Kulcsár Ferenc, Mikola Anikó, Ozsvald Árpád, Tóth László, Tőzsér Árpád, Zalabai Zsigmond és mások egy-egy kötete, továbbá antológiák, jelenségek, értékrendek.

Fűzve, 176 old., 15x21 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 150 Sk**

nyed nem sugall, hanem tényeket közöl, mérlegel, lehetőségek kihasználását vagy ki nem használását figyeli és értelmezi. Tanul és tanít. Az igazságnak mindenki és senki a birtokosa. Hatmilliárdnyinál is több lélek értelmezi a körötte levő világot. Hát, nehéz tálentumokat hagytál rám, ránk. Jól kellene velük sáfárkodni. Ballagtunk lefelé Gömörhorkán a temetőről. Szótlanul, megriadva. Csak az egyik ifjú titán érezte fontosnak elmondani mondókáját. Tüntetőleg panaszkodott, hogy mennyi dolga, mennyi megírni-, megnézni-, kritizálnivalója van. Most is, két színház és előadás között csupán a temetésre ugrott le Horkára, s holnap már megy is tovább Kassára, mert a szerkesztők ostromolják írásaiért. Pír ül az arcomra, ha felidézem azt a pillanatot. Mert ilyen hivalkodásnak helye nincs és nem is lehet soha sehol. Erre nagyon megmordultál volna. Megnyugtatlak, a szerkesztői jó érzék nem engedett a szűz papírra szennyet ejteni a „titán" tollából azóta se. Ezt a fajta arroganciát próbáltad írásaiddal mindig is kigyomlálni a gondolkodásból. Amit igaznak éreztél egy-egy alkotásról, megírtad, még ha az nem is biztos, hogy alkotójának igazi arcát fedte föl. Minden írással kínlódó, szeretkező, vergődő és áldozó ember az álarcait tépkedi és váltogatja, pózait próbálgatja. Vagy megtalálja énjét, vagy megmarad az álarc és póz szintjén. Beburkolódzva az érthetetlenségbe, a szakzsargonba, a „mindenhonnan összevakartam valamit" igen átlátszó paravánja mögül kikukucskálva nem sok esélye volt senkinek eladni a semmit a Te számodra. Mindennek van alja és teteje, mindennek megvan a maga ideje. Hogy igazad volt-e mindig? Hogy feltetted-e magadnak ezt a kérdést? Hogy választ is találtál-e rá? Ezt most már nem tudhatom meg. Majd az idő megméri. Mindenesetre képes voltál és az írásaid szerint most már mindig is képes leszel arra, hogy akár húsz perc alatt is elmond, mi a lényeg. Mert aki nem tudja enynyi idő alatt egy 14 éves kamasznak elmondani, hogy mivel is foglalkozik, mi a munkájának lényege, az sarlatán, vagy hazudik önmagának. Az írás most már megmarad. Sajnos, csak az írás. Maradnak a papír partjai. Innenső és túlsó. Mérték, mérce, érték, rend, odafigyelés fontossága, józanság, tények. Ezek a súlyok tartják meg ebben a könyvben is a Te emlékedet. Ezek a mintaként, összehasonlító jelként használható írások érvényességüknél fogva továbbépítenek másokat. Talán ez az igazi ajándék. Majd megbeszéljük, megvitatjuk egyszer azon a túlsó parton. Addig is kérlek, figyeld, Pista, mi történik itt lent. Bár véleményedet számomra olvasható módon már nem tudod leküldeni, a régiekből, a most újra megjelentekből ki lehet majd szűrni, mit is mondanál, mit is írnál a pillanatnyi történésekről. Ezért jó *A papír partján* című könyv. Köszönet érte a Nap kiadónak és a szerkesztőnek.

Szászi Zoltán

Cselényi László olvasónaplója

A „Sziget" ürügyén

Jó húsz éve van már, lassan talán huszonöt is lesz, hogy szokásos író-olvasó találkozóim egyikén, történetesen épp Tornalján, hajdani alma materemben szokatlan érdeklődő diákra bukkantam. Ha jól emlékszem, érettségi előtt álló osztályban voltunk, s az érdeklődés a költészet iránt nagyobb volt a sokévi átlagnál. S egyszercsak fölpattan a padokból egy fiatal srác, s jó gömöri palóc tájszólással felolvas egy furcsa szöveget. A szöveg, talán az erős tájszólás miatt is, teljességgel ismeretlen volt számomra, s mégis ismerős. Legalábbis egyes részei, mondatai. Mi a csoda ez? – riadtam föl a szendergésből, s vártam, mi jön ki ebből. Hát, lass csodát, világ: az én saját Beckett-versemet mondta el, csakhogy nem az elejétől a végéig, hanem megfordítva: a végétől az elejéig. Döbbenetes hatást ért el ezzel, különösen bennem, de gondolom, a nálam sokkal kevésbé tájékozott hallgatóság előtt is, hisz végeredményben egy ízig-vérig modern szöveget hallottunk, amely így, fordított sorrendben talán még izgalmasabb (s lehet, hogy érthetőbb is) volt, mint az eredeti, s ugyanúgy nem volt se füle, se farka, mint amannak. A különös versmondó pedig természetesen az akkor alig tizenhét-tizennyolc esztendős Szászi Zoli volt. S amint a későbbiek során kiderült, a furcsa játék nem csupán ízetlen diáktréfa volt, hozzászólásai a találkozó témáihoz s a későbbi privát beszélgetéseink egyaránt azt bizonyították, hogy alapos fölkészültségű irodalmárcsemetéről van szó, amilyennel ritkán találkozik az ember, s különösen jólesett, hogy éppen Tornalján vagyunk, ahol az én időmben, az ötvenes évek végén gomba módra növekedtek az írók, költők, s szinte évente gyarapodott velü(n)k a cseh/szlovákiai magyar irodalom, ám később ez szinte teljesen abbamaradt, s ím, itt egy újabb vérbeli tehetség.

Sok víz lefolyt azóta a Sajón, s az én költőpalántám ugyancsak eltűnt a szemem elől. Fel-felbukkant ugyan itt-ott, Iródia-találkozókon, Tompa-napokon, ám az írásait alig-alig láttam, s ha mégis, azok, bizony, nem igazolták a hajdani várakozásomat.

„Szászi Zoltán nem grafomán költő. Kivárja, amíg annyi mondanivalója gyűlik össze, hogy megtölthessen egy kötetet. Első, *Tenger* című verseskötete óta hat év telt el, ám ez semmit nem jelent, csak annyit, hogy tudatában van, nem kergeti senki. A szépség gömöri koldusa ő, aki képtelen szabadulni a szülőföldtől" – írja második, *Sziget* című kötete fülszövegében földije és pályatársa, Juhász Katalin. Amiből is kiderül, hogy Szászi Zoli nem veszett el annyi társához hasonlatosan a gömöri porban, hanem kivárta a maga idejét, s noha talán túlságosan is lassan, mégis csak beváltja a hozzá fűzött hajdani reményeimet. E második kötete, a Madách-Posonium kiadó terméke, legalábbis ezt látszik bizonyítani.

„szivárványokat hegesztek / a templomok fölé / odarakom a holdat csirkeitatónak" – kezdi például a kötet első versét. S így folytatja: „részeg férfit támaszt / a nagykabát". Meg így: „kimostam szépen álmainkat / most őrzöm őket / ki ne fakítsa a nap / színükkel majd este takaródzom".

Egyetlen vers a különben vékony, Szabó Ottó által (kitűnően) illusztrált kötetből, hely híján nincs mód többet idézni, ám ennyi is elég ahhoz, hogy megállapítsuk: Szászi költőként nézi a világot, nem hordószónokként. Mi több: érett költőként. S ennek nemcsak azért örülök, mert végül is újra színre lép irodalmunkban Gömör, hanem azért is, mert kortársainak s a még ifjabbak termésével – úgy általában legalábbis – nem tudok mit kezdeni. Belátom, a hiba, lehet, hogy az én készülékemben (is) van. De akkor mi a helyzet Szászival? Őt miért vagyok képes akceptálni? Tornalja miatt? Hajdani emlékem okán? Biztos, hogy nem. A *Sziget* érett költőt prezentál. S hogy szűkszavút? Füst Milán vagy Pilinszky sem írt többet száz-száz versnél.

Napraforgó

„lennék vagy volnék
holdról napra forgó
közérzetben mindennapi bevásárló”

Faludi Ádám új kötetének kivitele tetszetős, ám meglehetősen puritán. Ez az egyszerűség – mivel semmiféle előszó, utószó, fülszöveg vagy ismertető, de még illusztráció sem áll rendelkezésünkre – feltehetőleg szándékos. Központban a versek. Előítéletekre pedig az olvasónak nincs szüksége. Elfogadható, bár nem kizárólagosítható interpretációs alapállás.

A versek azonban hemzsegnek a konkrétumoktól, ez a líra mához kötött, dolgokhoz kötött, élethez kötött, földhöz kötött (nem ragadt). A valós megfoghatóra reflektál, nem az ürességben lelkizik, nem az elvontban bűvészkedik. Felületes olvasóját a sok konkrétum talán mégis előítéletekkel teliti, holott azok csak kiindulópontjai, okai egy-egy gondolatnak, érzésnek. A nyugati és modern, technizált kultúrára, valamint a beat- és rockkultúrára való konkrét utalások, az angol betoldások azt sejtetnék, egy erősen Nyugat-orientált ember ide szorult. (Az ide időben 2002-t, helyben Tatabányát jelenti. Ez a kötetből csupán mellékesen akar kiderülni.) A másik oldalon erősen dominál a természet. E kettő között a magyar kultúrkör. Faludi nem őrlődik köztük, hanem együtt éli meg ezeket, együtt van rájuk szüksége. Költészete egyszerre aktuális és biblikus, nyugati és ázsiai, magyar és univerzális, modern és hagyományőrző.

Az *Ősz-költemények* ciklus egyfajta kirekesztettségben, magányban megtestesülő költői alapállásról tanúskodik. A dolgok inkább csak megtörténtek, s a fáradt őszben Faludi regisztrálja ezt („a *Rezervátum* tábla a kerítés rossz oldalán van”). Észreveszi, mi minden lapul a „Külszíni fejtés”, „műhippik”, „Az Élet Nagysága viaszból”, „nonkaliformizmus”, „az ország természeti szépségeit / kényszerlakhelyül jelöltük ki”, szóval a felszín és a felszínesség alatt. S ettől a világ látszólagos rendje egyszeriben felbomlik, relatívvá, mozgóvá, változóvá lesz: „Fordítva megfogalmazott felkiáltójel zárójelbe téve.”

A *Reggeli civilizáció* ciklusban: „én mondom *énmagamnak* a magaméról / a magamét”, „magamban bujdosom nyilvánosan”. A civilizációt, annak tárgyait, történéseit, mindennapi, elfeledett, mégis feledhetetlen rezdüléseit önmaga köré írja. Nem a saját helyét keresi a civilizációban, hanem a civilizációét önmaga körül. Ami csupán felszínesen nézve jelenti ugyanazt. Az ember lassan belenyugszik a képekbe, a költő itt-ott-jókedvébe, mosolyába, a recenzens pedig hajlamos előre megírni az utolsó bekezdést, s levonni a végső konzekvenciákat – lásd alább!

Bájos mosolya a költőnek, olvasónak, recenzensnek azonban irgalmatlanul gyorsan tűnik el a *Tévéletben* c. utolsó ciklus soraiban. (A két! előhangból és hét számozott versből álló ciklus – ezt az értelmezést erősíti a tartalomjegyzék is, amely darabokra bontva jelöli az egyenkénti oldalszámokat – tulajdonképpen egyetlen huszonhárom oldalas költemény, amelyben a motívumok, sőt többsoros részek ismétlése is a komplexitást erősíti. Egy rapszodikus robbanás! Az eddig belenyugvónak tűnő Faludi a mi képünkbe és saját képébe vágja.) A hosszúvers (újabban ál?műfaji fogalom) úgy ömlik, mint amit egyetlen lendülettel vetett ki a költő lelke és gyomra. Benne, amit nem bír megemészteni a világból. Önmagával semmi baja, azonkívül, hogy nem felel meg neki a környezete. Talál ugyan benne életteret, de az a dolgok változásával inkább emlékekké szűkülőben (szűkölőben) van. Az előző ciklusokhoz képest óriási energiával, de nem dühvel! ömlik az elégedetlenség zuhataga. Az őserőtől csupán átgondoltsága, szerkezeti felépítettsége választja el. Ha léteznének huszonhárom oldalas könyvek, ez az lehetne... De a rapszódia most nem az én dolgom. Jöjjön hát az a bizonyos, mégis igaz, utolsó bekezdés.

Faludi szabad verseinek eszköztára könyve kiviteléhez illően puritán. Szóhasználata mindennapi, csak olykor meghökkentő. A rímeket, szójátékokat és ritmusokat, mintha véletlenül, szétszórja a sorok között, nemigen igyekszik funkcionális jelleget adni nekik. (Kivéve a *Tévéletben*!) Spontán, olykor már a rögtönzés látszatát keltve, mégis messze áll az ötletszintű megfogalmazásoktól. Nem költ színpompás verseket. Emberi, bárkit megszólító, hétköznapi, hétköznapiságukban fontos sorokat ír. Nem ad örök érvényű megfejtéseket, de lefényképezi az útjelző táblákat. Nem gyárosa a költői képeknek, hanem az élet adta költői pillanatok dokumentátora. Megörökíti a fontos pillanatokat, érzéseket és élményeket. Választ utak elé érve kérdez, nem magyaráz. Bölcsessége nem oktató, hanem rávezető, egy sokat tapasztalt, kb. az ötvenes években született, őszülő kamasz meglátásait ajándékozó, s az ajándékkal való bánásmódot számon nem kérő bölcsesség.

Ardamica Zorán

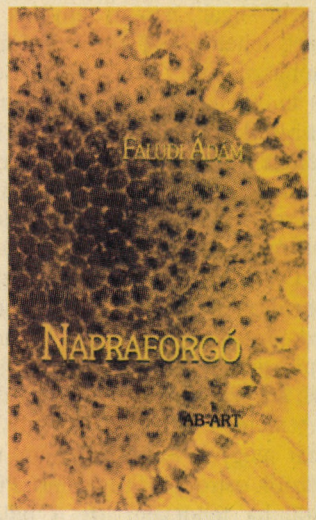

Faludi Ádám
Napraforgó
AB-ART

A Tatabányán élő költő-szerkesztő-performer nyolcadik kötete. A sajátos hangvételű írások előterében a rövid távú praktikumot elvető, s a korszakos szemlélet elsőbbségét megjelenítő gondolatok állnak. A nap első híre: mit tettünk tegnap óta annak a bolygónak az életéért, ahol lakunk – ennek az állásfoglalásnak hírnökei a kötetbe foglalt költemények.
Kötve, 96 old., 13,5x19 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

A Madách-Posonium Könyvkiadó új könyveiből ● A Madách-Poson

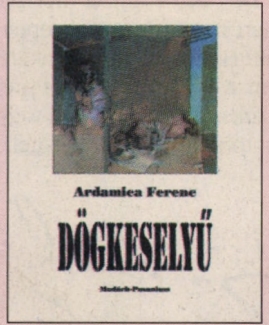

Ardamica Ferenc
Dögkeselyű

Az író novelláinak legjava – válogatás négy termékeny évtized kisprózájából. A kötet tizennégy elbeszélése egytől egyig a jellemzően Ardamica Ferenc-i világba kalauzolja az olvasót: a realista, hűvös tárgyilagossággal bemutatott, életszagú munkás- és ünnepnapokba. A szövegek varázsát sok esetben az eszköztelenségük adja: a rövid, helyzetleíró és -jellemző mondatok, az élőbeszéd ritmusában felépített párbeszédek, a történetre lecsupaszított cselekmény. S persze, a szereplőt foglalkoztató, hajtó vagy éppen feltartóztató szenvedélye. A megismerés vágya hajtja, sorsa mozgatórugóit szeretné kitapintani, de a legtöbb esetben mások másféle sorsa és szenvedélye készteti megtorpanásra, önvizsgálatra. S ha már ennek a prózának a jellemzőinél tartunk, végül, de nem utolsósorban emeljük ki egyik legfőbb erényét: lebilincselő olvasmányosságát. Bármelyik novellánál fogunk is hozzá, a kötetet nem tudjuk letenni. Szeberényi Zoltán életműösszegző utószavával.
Fűzve, 168 old., 12,2x20 cm

Haj, viselet

A divat a legförtelmesebb dolog a világon. A bizonyíték rá, hogy állandóan meg akarják változtatni – ez az Oscar Wilde-mondás jutott eszembe G. Nagy László *Öltözékek és hajviseletek az ókortól napjainkig* című könyvét lapozgatva, mely izgalmas kalandozást ígér az öltözékek és hajviseletek tarka és változatos világában. Különösen érdekes olvasmány most, a harmadik évezred küszöbén, amikor is az egyre globalizálódó világunkban maga a divat is globalizálódik: eltűnőben vagy visszaszorulóban vannak a sajátos nemzeti viseletek, Párizstól Szentpétervárig, Tokiótól New Yorkig ugyanazt viseli a divatot hűen követő idős és fiatal.

Az öltözékek és hajviseletek kialakulásának története meglehetősen mostohagyerekként kezelt „altudománya" az életmódtörténetnek, bár az öltözködésnek a pusztán az emberi test elfedésén túlmutató fontos szerepét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a divat minden egyes nagy történelmi kor(szak)hoz hűen alkalmazkodott, s ki is szolgálta azt. A ruha sok esetben nemcsak a test (el)kendőzésére szolgál, hanem – véleményem szerint – a maga módján műalkotás is, és ezért a vele foglalkozó tudomány igenis helyet követel magának a Nap alatt.

A divat gyakran praktikus okok miatt alakult olyanná, amilyenné: a XVI. században például a zsoldos katonák „feltalálták" az ún. hasított ruhát. Kényelmetlen, szűk ruháikat a könnyebb mozgás végett könyökben és térdben felhasították, majd az eltérő színű alsóruhát a hasítékokon keresztül kihúzkodták. Egy másik beszédes példa: a II. világháború idején anyagtakarékosság miatt a ruhák szűkek, a szoknyák rövidek lettek. A sokszor festői, remekbe szabott ruhacsodák azonban nem mindig szolgálták viselőjük kényelmét: a Napkirály idejében a paróka mérete miatt a kalapot általában nem a fejükön, hanem inkább a kezükben vagy a hónuk alatt hordták a férfiak, a hölgyek pedig évszázadokon át szorongtak az áhított karcsúság elnyerésének érdekében a valóban lélegzetelállító fűzőikben, viselték a bő, abroncsos szoknyát, amely nemcsak nehéz volt, de ülni is bajosan lehetett benne, vagy olyan szűk ruhákba préselte őket a tetszeni akarás, hogy lépni sem tudtak. Megesett például a rokokó térhódítása idején, hogy a fejükön több kilós frizuracsodát – parókájukba ágyazott hajómodellt vagy gyümölcskosarat – viseltek. A ruha anyaga, szabása évszázadokon át meghatározta viselőjének társadalmi hovatartozását: a tehetősek öltözéke finomabb, gyakran arany- vagy ezüstszállal átszőtt, nemegyszer ékszerekkel díszített kelméből készült.

Érdekes az egyes anyagok, ruhaneműk elnevezése, fejlődéstörténete. A brokát, a bíbor vagy a tafota hajdan igencsak nagy népszerűségnek örvendett a módosabbak módijában. Malomkerékgallért viselt az, aki a nyakát termetes nyakravalóval vette körül, szeméremkupak védte vagy inkább hangsúlyozta VIII. Henrik idejében a férfiak nemesebb részeit, a gyakran elképesztő méretű abroncsszoknya váza bálnacsontból vagy nádból is készülhetett, I. Napóleon uralkodása alatt hódított az ún. terhes- vagy állapotosdivat (a női ruha öve közvetlenül a mell alá került, a terhes nő sziluettjét kölcsönözve így viselőjének), nem sokkal később divatba jött a férfiak körében az apagyilkos nevű nyakravaló (Vatermörder), ami csinos volt ugyan, de viselője számára szinte lehetetlenné tette feje forgatását.

A jó megjelenéshez elengedhetetlen volt az ápolt arcszőrzet és a toaletthez illő frizura. A különböző korok és kultúrák másként viszonyultak a férfiak szakállviseletéhez. Volt idő, mikor bárminemű arcszőrzet viselete egyenesen barbárságnak számított, máskor – így Ferenc József idejében – a magukra valamit is adó férfiak a „magasabb" példát követve az uralkodóéhoz hasonlatos dús pofaszakállt hordtak. Az ókori Egyiptomban a férfiak és a nők egyaránt parókát viseltek kopaszra borotvált fejükön. Képzeljük csak el a szépséges Kleopátrát, amint az esti lefekvés előtt „szögre akasztja" éjfekete, gyöngyökkel díszített parókáját... A vendéghaj viselete a későbbi korokban is hódított: a rokokó idején rizsporos parókát viselt idős és fiatal. Híres emberek, gyakran a filmvászon ünnepelt csillagai teremtettek divatot hajkölteményeikkel: a Karády- vagy a Charlie-frizura hatalmas népszerűségnek örvendett.

Az emberi civilizáció hatezer éves öltözködés- és hajviselet-történetéről kap összefogó képet az, aki kézbe veszi G. Nagy László könyvét, amely világos, lényegre törő megfogalmazásának köszönhetően segíti a tájékozódást, és a fent említettekhez hasonlóan még rengeteg érdekességgel szolgál. A korábban megjelent munkákkal összehasonlítva feltűnő ugyan a színes, egész oldalas képek hiánya (amit a szerző szemléletes fekete-fehér rajzai helyettesítenek), de G. Nagy László könyve, barátságos árának köszönhetően, a nagy, reprezentatív albumokkal szemben többek számára is hozzáférhető. Az *Öltözékek és hajviseletek* kitűnő segédanyag lehet a történelem tanításához, haszonnal forgathatja minden fiatal és kevésbé fiatal, aki kíváncsi rá, milyen is volt az, amikor Madonna vagy Versace helyett Kleopátra vagy Ferenc József diktálta a divatot.

B. Mánya Ágnes

G. Nagy László
Öltözékek és hajviseletek az ókortól napjainkig
Lilium Aurum

Hatezer év öltözködés- és hajviselet-történetének korszakonkénti áttekintése. Szemléletes, a szerző által bőségesen illusztrált (csaknem négyszáz rajz a hozzájuk tartozó leírással) kötet a stílus, a korszellem és az ember változásairól: hajban és ruhában. Utóvégre is: ruha teszi az embert.

Kötve, 104 old., 21,5x30,2 cm
bolti ár: 192 Sk
kedvezménnyel: 172 Sk

n Könyvkiadó új könyveiből ● A Madách-Posonium Könyvkiadó...

Ozogány Ernő
Lajtától keletre

Az arcképekben bővelkedő ismeretterjesztő szakkönyv tárgya: Pozsony szerepe a természettudományok és a műszaki haladás terén. A szerző hatalmas forrásanyagot megmozgatva és művébe építve a kultúra és a haladás fellegvárává emeli az egykori koronázóvárost. A kötet bemutatja Pozsony híres és jelentős személyiségeit (legfontosabb munkáik felsorolásával), ismerteti az Academia Istropolitana, a Pozsonyi Akadémia, a Főreáliskola, az Erzsébet Egyetem stb. történetét, a város legjelentősebb vállalatait, szerepüket és jelentőségüket. Külön fejezetet szentel a pozsonyi telefon, a villamos és a trolibusz születésének, s ezekről a városalakító eseményekről rendkívül élményszerűen, a korabeli sajtó beszámolóit is figyelembe véve állít fel korképet.

Fűzve, 136 old., 12,2x20 cm

A könyvek a kiadó kassai, királyhelmeci, komáromi, nagykaposi, pozsonyi, rimaszombati és rozsnyói könyvesboltjaiban kaphatók.

Monográfia a nemzet szellemi bujtogatójáról

A Kalligram Kiadó *Tegnap és Ma* elnevezésű rangos monográfia-sorozatnak egyik legújabb darabjában Görömbei András a kilencvenes évek elején politikai támadások kereszttüzébe került Csoóri Sándor írói pályájáról készít mérleget. Irodalomtörténeti szempontból talán a legjobb pillanatban, Csoóri politikai szerepvállalásai után, írói tevékenységének ismételt megélénkülésekor.

A 73 éves Csoóri Sándor sokoldalú alkotómunkájának két fő területe van: a líra és az esszé. A monográfiának is ezek adják a vezérfonalait, Görömbei András párhuzamosan, egymást váltogató fejezetekben követi nyomon a költői és az esszéírói életmű kiteljesedését, egymást megtermékenyítő kölcsönhatását. Közben természetesen nem feledkezik meg a szociográfusról és a filmíróról sem. Csoóri ötvenes évekbeli költői világának átalakulásával, hatvanas évek elejei művészi útkeresésével összefüggésben, de külön tárgyalja az új magyar szociográfia műfajtörténeti alkotását, a riporttól a szépírói vallomásig ívelő *Tudósítás a toronyból*t, a *Kubai napló*t, az *Iszapeső*t. Külön fejezetben emlékeztet arra, hogy a tényszerű pontosságot, balladai látásmódot és modern jelképiséget társító történelem- és sorsmetaforáikkal a Kósa–Csoóri–Sára triász a hatvanas-hetvenes években a magyar filmnek egy új, a nemzeti amnéziával szembeforduló, az önismeretet mélyítő változatát teremtette meg (*Tízezer nap, Feldobott kő, Ítélet, Nincs idő?, Hószakadás, 80 huszár, Krónika-Pergőtűz*).

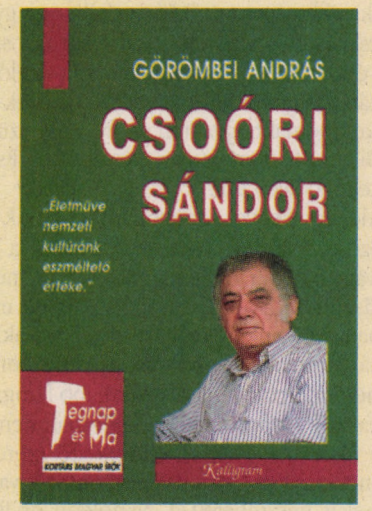

Görömbei András
Csoóri Sándor
Kalligram
Fűzve, 288 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 200 Sk
kedvezménnyel: 170 Sk

A nagy elődök, ösztönzők (Petőfi, Ady, József Attila, Németh László, Illyés Gyula, Nagy László) örökségeként megélt és tudatosan vállalt felelősségérzés a nemzet sorsáért, jövőjéért és a nemesebb emberi lét minőségéért – ez az, ami Csoóri különböző műformáinak közösségét megteremti. Görömbei föltárja ennek a küldetéses tudatnak az életrajzi, lélektani, irodalmi hatástörténeti és történelmi motivációit is, de a hangsúlyt műbeli megnyilvánulásai elemzésére helyezi. Elemzései emellett természetesen a vizsgált művek egyéb sajátosságait is feltárják, miközben idézetekkel gazdagon illusztrálva nyomon követik a jellegzetes látomásos-metaforikus Csoóri-vers és a szemléletes tárgyszerűséget vallomásos önéletrajziságga keverő Csoóri-esszé formálódását, alakulástörténetét. A monográfia nagy erénye, hogy a szaktudósi precizitás ellenére, az egymásba ékelődő műfajtörténeti, poétikai, nyelvi, stilisztikai, gondolati elemzések sorozata élményszerű marad, a szerző pontos fogalmakat használó, színes, árnyalt, de közérthető nyelvezete és hagyományos módszertana nem vonja el a figyelmet maguktól a művektől.

A költői életműben jártasabb olvasó számára a monográfia így idézi föl, a kevésbé jártasaknak így mutatja be az ötvenes évek költői útkereséseit, a költői pálya fordulatát hozó elégiákat, rapszódiákat az 1967-es *Második születésem* című kötettől, a hetvenes-nyolcvanas évek jellegzetes hangulat- és közérzetverseit, „egy fennkölten zülló ország szemével farkasszemet" néző drámai karakterű közéleti verseit, a magánéleti veszteségekkel is számot vető rekviemjeit és tragikus hangoltságú létösszegző verseit (*A látogató emlékei,* 1977; *A tizedik este,* 1980; *El-*

GYERMEKIRODALOM

Tóth László
A Zöld Vadász
Illusztrálta Š. Horváth Klára
Kalligram

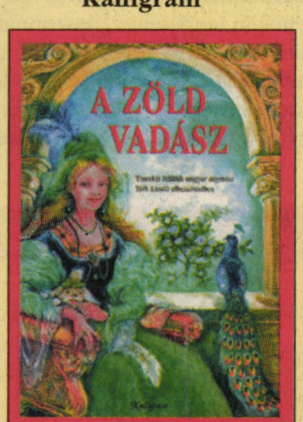

Emlékezetes mesék, melyeket valaha csallóközi, mátyusföldi, Nyitra-vidéki, gömöri és bodrogközi mesemondók adtak tovább a gyermekhallgatónak.
Kötve, 80 old., 17,4x24,3 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 162 Sk**

Gágyor József
Játékos állatkert
Lilium Aurum

A csodaszép kötet kiolvasók, csúfolók, hintáztatók, lovagoltatók, találós kérdések, mondókák és játékok szöveges és kottás változatával szólítja játékba közönségét.
Kötve, 204 old., 16,5x17,5 cm
bolti ár: 182 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

Vércse Miklós
A Nap leánya
Illusztrálta Lábik János
Plectrum

Csaknem húsz mese – a világ minden tájáról: a távoli afrikai és indiai történeteken kívül olasz és görög, valamint szlovén, luzsicai szerb és szlovák is.
Kötve, 64 old., 17,4x24,3 cm
bolti ár: 136 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

maradt lázálom, 1982; *A világ emlékművei,* 1989 című kötetekből), a kilencvenes évek újabb hangváltást hozó, a költői én „második pokoljárásáról" tanúskodó, a csalódásokat, hiányokat leltározó, ironikus, szarkasztikus „vicsorgó ének"-eit (például a *Hattyúkkal ágyútűzben,* 1994; *Ha volna életem,* 1996 című kötetekből). Folytonosan átalakuló, pontosabban inkább folytonosan új színekkel gazdagodó versvilágának a hatvanas évektől napjainkig állandó ihletforrása a lírai én teljesség- és tisztaságvágyának és a csak korlátozott, lefokozott emberi létezést lehetővé tevő körülményeknek örökös szembenállása.

A szabadság és az emberi teljesség, az emberhez méltó élet, a létezésben elérhető otthonosság gátjait és akadályait kutatja egyéni és közösségi, nemzeti méretekben az esszéiben is. „Az emberi teljesség igényével élő költő folytonos önelemzései a nemzeti önismeret iskolájává változtatják esszéit" – írja Görömbei. Külön elemzi a Csoóri-esszé általános karakterjegyeit, a népi kultúra értékeit megfogalmazó, esztétikájának érvényessége mellett érvelő, belőle kiindulva a bartóki kultúramodellt megfogalmazó esszéket (*Szántottam gyöpöt, Tenger és diólevél),* a költői ars poeticát körvonalazó, a költészetnek a magyar kultúrában betöltött különleges szerepét, mai létjogosultságát taglaló esszéket (*Közeledés a szavakhoz, Műfajok őrségváltása),* az ösztönző elődök és társak műveinek, művészetének tanulságait összegező esszéket (*Első közelítés Németh Lászlóhoz, A Zöld Angyal),* a kisebbségi magyarság történelmi sorsát és jelenkori helyzetét bemutató esszéket (*Kapaszkodás a megmaradásért, Eltemetetlen gondok a Duna-tájon, Erkölcsi revíziót!),* a történelmi tudat és a nemzeti önismeret, a helyzettudat zavarait középpontba állító esszéket (*A magyar apokalipszis, A félig bevallott élet, Egy nomád értelmiségi)* – ugyanakkor hangsúlyozza, hogy ezek a kérdéskörök az életműben egymással szorosan összefonódnak, és ugyanannak a szellemi bujtogató magatartásnak a megnyilvánulásai, amely már korán felismerte, hogy reális önismeret nélkül sem az egyén, sem a közösség nem élhet emberhez méltó életet. „A hetvenesnyolcvanas évek esszéiben Csoóri egy idegen hatalmat kiszolgáló, diktatórikus, nemzetellenes politikai rendszer lebontását végezte a személyiség és a nemzeti közösség teljességigényének, autonómiaigényének kinyilvánításával, a nemzeti tudat és önismeret fehér foltjainak felszámolásával" – állapítja meg összefoglalóan Görömbei. Ezáltal válhatott a nyolcvanas évek második felére a népi-nemzeti ellenzéki tábor vezető személyiségévé, vitathatatlan erkölcsi és írói tekintéllyé. A korábbi feladatvállalásaiból logikusan következett, hogy a rendszerváltozás során politikai szerepet is vállalt (az MDF elnökségi tagjaként, a Magyarok Világszövetsége elnökeként), ezáltal azonban az addigra pártérdekek szerint széttagolódott közéletben a saját táborával szemben állók egyik céltáblájává vált. Így került sor a *Nappali hold* című esszénaplója néhány mondatát felhasználva – Görömbei megfogalmazásában – „a magyar szellemi élet talán legnagyobb fantomháborújára".

A nyolcvanas évek végétől Csoóri esszéinek egyik legfőbb üzenete a nemzeti egység szükségessége, a kilencvenes évek esszéiben is ennek elmaradását kárhoztatja, az értelmiség legfőbb bűnének is azt tartja, hogy „elmulasztotta a nemzet lelki egységét megteremteni". Az írói és politikai szerepvállalásai összecsúszásából származó feszültségeket végül azáltal oldja föl, hogy a politikai életből fokozatosan kihátrál, miközben esszéiben folytonosan ütközteti a politikát, annak napi taktikázásait a maga egyetemesebb szempontjaival.

Görömbei irodalomtudósként elsősorban Csoóri alkotóművészi tevékenységét vizsgálja, de közvetetten – annak morális és társadalmi érzékenységéből következően viszont szükségszerűen – emberi, közéleti portrét is rajzol, meggyőzően cáfolva az elmúlt évek politikai küzdelmeiben az író nevéhez és szerepvállalásaihoz némelyek által kapcsolt előítéleteket, rágalmakat. Szimpátiája a Csoóri által képviselt irodalomeszménnyel, értékrenddel, emberi és művészi magatartással nyilvánvaló, miközben a szakmai tárgyilagosságról és tisztességről nem megfeledkezve az életmű egészének vagy egyes alkotásainak bírálóit is sorra idézi.

„Életműve nemzeti kultúránk eszméltető értéke" – ezzel a hangsúlyos mondattal zárul a monográfia. Azt már e sorok írója teszi hozzá, hogy épp ezért hiba lenne lemondani a vele való szembesülésről mindazoknak, akik az elmúlt fél évszázad irodalmi és tágabban, szellemi, kulturális életében eligazodni vágynak, akiket a nemzettudat máig ható zavarai és a nemzeti önismeret kérdései foglalkoztatnak.

Elek Tibor

MAGYAR SZÉPPRÓZA

Fábián Nóra
A nagyváros meséi
Kalligram

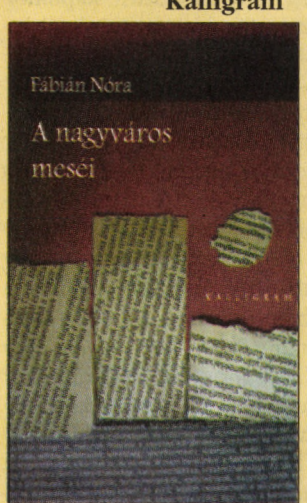

Nyolc, egymással lazán összefüggő mozaikból áll össze annak a londoni környezetben zajló közösségnek az élete, melyet fiatalok alkotnak. A kényszerű kirekesztettséget és kiszolgáltatottságot mind másként élik meg – ami összeköti őket, az a mesemondás (és az elbeszélő) személyes varázsa.

Fűzve, 200 old., 11,4x18 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 149 Sk**

Gál Sándor
Egybegyűjtött művei III.
AB-ART

A sorozat újabb kötete három kisregényt foglal magába. A megérintett főszereplőjének vívódásait az 1950-es évekig követhetjük, A Kerek Nagyasszonyhoz címzett fogadó hőse a szolgálatát a határvidéken töltő katona, míg a Kétlábú szék egy tanonciskolás szemével láttatja a világot.

Kötve, 320 old., 15,2x21,4 cm
bolti ár: 360 Sk **kedvezménnyel: 339 Sk**

Vajkai Miklós
Akit megölt a siker
Nap Kiadó

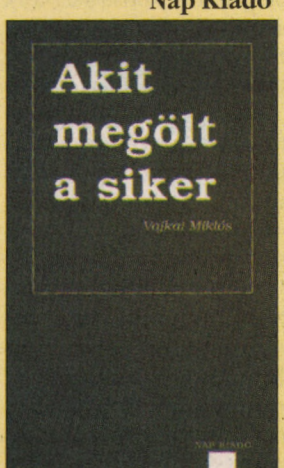

Vajkai Miklós újabb kisregényének színhelye a Kárpátok alatti Pressvár, központi alakja pedig Alenka Nováková, a rádió Éji nocturneök című műsorának szerkesztője. A folyó, a hegyek és a rádióépület hűvös kulisszáinak hátterében egy zenei műsorláncolat szellemi üzenetei hatják át s alakítják a könyv szereplőinek életét.

Fűzve, 120 old., 10x18,3 cm
bolti ár: 159 Sk **kedvezménnyel: 120 Sk**

Az értelmezhetetlen kapujában

Kertész Imre munkásságáról szóló kismonográfiájában, melynek javát tudtommal a Nobel-díj odaítélése előtt írta, Szirák Péter nem akármilyen súlyú tudományos, szellemi s jellegzetesen hazai (politikai és kulturális) kihívásokkal találhatta szembe magát. Előrebocsátom: véleményem szerint mindezzel derekasan és invenciózusan megküzdött. Vegyük sorra: hogyan lehet az irodalomtörténetet évtizedekkel ezelőtt, paradigmaszerűen, persze nem alaptalanul, olykor mégis ahistorizáló dogmatikussággal kihívó irodalomelmélet mára egyre kevésbé termékeny túlhatalmát árnyalni, finomítani, méghozzá éppen az Auschwitz utáni történetiség-trauma és szakadék, vagyis a diszkotinuus emlékezet, az ideologikus történeti konstrukciók leleplezése s a mégis kötelező feldolgozás jegyében? Auschwitz csakugyan (meta)politikai mélypont, amely a tudás, a megérthetőség és felfoghatóság, azaz a szó nulla fokát, a szellem és a reflexió csődjét, az értelmezhetetlenség kísértését is jelenti, ahogyan erre a monográfus többször is helyesen utal. E sokféleképpen körülírható nulla fokkal mint az Európa-narratíva tömegsírjával szemben Kertész és néhány nagyszerű túlélő szellemtársa a képzelet és az emlékezet: a névtelen áldozatok visszaperlésének váratlanul mégis feltámadó, szigorúan individuális fegyverét fordítja szembe. Kertész Imre radikális újdonsága ebben a küzdelemben, amit a recepció is szinte közmegegyezésszerűen kiemel, hogy visszafordítja a felfoghatatlanságról, az érthetetlen kisiklásról szóló régebbi magyarázatok irányát, még ezen a ponton is könyörtelenül, de nem alaptalanul illúziót gyanítva. Rákérdez ugyanis (olykor csakugyan túlfeszítve s magát sem kivonva az ideologikus megmeredvedéstől, az ideológiaszerű konstruálástól): vajon nem éppen úgy áll a dolog, hogy logikus, szükségszerű útvonalakat jártunk be a táborok és pályaudvarok rámpájáig? Vajon Auschwitz nem szörnyű betetőződése inkább a zsidó-keresztény civilizáció nihilisztikus és halálvágyó alapszerkezeteinek, pontosabban annak a lelepleződése, hogy az emberi lény negatív antropológiai értelemben „mindenre képessé" is alakítható, s ráadásul az ún. humanista civilizáció magaslatán mutatkozott ilyennek? A kérdésiránynak ez a visszafordítása nemcsak kínos, s minden komfortos folytathatóságot felszámol, hanem tudatosan és kimondottan nem tart igényt a normatív igazság rangjára, ily módon az egyszeri és csak-egyszeri, az egyetlenegy ember tapasztalatának önalkotó, autonóm igazságát igényli mindössze (az esszébeszéd és a nyilatkozatok Szirák is emlegette, esetenként apodiktikus „igazságbeszéde" ezt az egyszemélyességet olykor gyöngíti). A kényszerű, majd „életformává" íródó tanúság és a teljes egzisztenciális bevetettség felülírhatatlanságának igazsága ez. A kozmikus sérelem óhatatlanul előhívja persze a személyen messze túlmutató gőgöt is – ez a sorsprobléma, ez a kibontakozó-elháríthatatlan csapás az , amely a kollektív, méltóságfosztó, jelentésvesztő halálközelben kérlelhetetlenül egyedüli, magányos létezőre méretik, s amely nem nélkülözi a heroikus és a fenséges határ közeli és határátlépő dimenzióit sem, mert művészetének és egzisztenciájának egyetlen étosza a szabadság és autonómia maradt. Ez a fordulat a holokauszt szellemi életformává átfordításának revelatív felismeréséből táplálkozik. Ha van tehát Heuréka! (ez a stockholmi beszéd címe), akkor az elválaszthatatlan a dignitással és elszántan viselt, sebzetten gőgös magaslati levegőtől mint a szabadság csapásától. (Jól példázzák ezt éppen azok a szövegek, mint pl. a *Valaki más*, amelyekben az író önnön, kapott, de a sajátjává átírt sorsától engedékenyen, békülékenyebben ellépne, eltávolodna.)

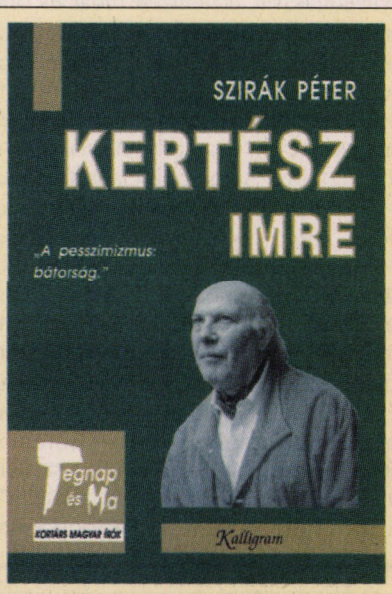

Szirák Péter
Kertész Imre
Kalligram

Az első Nobel-díjas magyar íróról készült monográfia a *Tegnap és Ma* sorozat újabb darabja. Szirák Péter sorra tárgyalja a Kertész-regényeket és -esszéket, de érthetően az író hírnevét megalapozó, és sokak által a legjelentősebbnek tartott *Sorstalanság*ot vizsgálja, elemzi a legbővebben.

Kötve, 224 old., 12,4x18 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel: 169 Sk

Az igazságigénynek azonban – miként Szirák igen pontosan elemzi és értelmezi ezt – voltaképpen a Kertész által sokat emlegetett egyedüli terrénuma a képzeleti, gondolkodó költés a tanúság passzívnak látszó cselekménye által, amely elhatárolandó Auschwitz „köznapi" empíriájától éppúgy, mint a pusztán „esztétikai" létrehozatalától. Ilyen értelemben esik szó többször is a kismonográfiában a *Sorstalanság* egyik nagy találatáról, a korabeli hivatalos és konvencionális nyelv fokozott használatáról, a tragikomikus nyelvi és szocializációs „asszimilációról", mely egészen a tábor kapujáig és azon túl is bizonyos értelemben mindent elfogadhatóvá pervertál (ilyen pl. a „természetesen" szó sokak által észrevett sűrű előfordulása a regényben). A másik, ehhez fogható lelemény a tapasztalat és a tanúság magától értődő érzékietlenítése, deszenzitizáltsága, a barátságtalan aszkézis bármiféle „szép kifejezéssel" szemben. Ez persze később, elsősorban a *Kaddis* és a legjobb esszék többek emlegette zenei mondat- és bekezdésformálása esetében oldódik valamelyest. A Kertész-próza egészében mégis mintha a dísztelen és fénytelen stílus nagy erejű bravúrja jönne létre, egy olyan világé, amelyben már minden (túl) világos... A tapasztalat nem érzéki, nem ábrázoló, inkább szituatív és gondolati sensatiója csakugyan egyik lehetséges válasz a referenciaproblémára, amennyiben Kertész művészetében az emlékezet nem a tárgyi, fénykép- és filmszerű vagy érzéki észleletek „visszaidézésén", összehasonlíthatóságán alapszik. Auschwitzra nem ismerünk rá valamely referenciális ismeretünk alapján, de mint „szellemi életformára" annál inkább, s akkor is, ha erről nem akarunk tudomást venni. Annál szörnyűbb tanúsítás ez: az emberi lény kopárságának végtelen regressziós lehetőségeiről, megfelelvén a túlélés és egy sajátos, nem emberi fogoly-sztoicizmus reflexeinek. A hárítástechnikák *animális* erejű működésének bemutatása az, ami az értelmezhetetlenség, értelemvesztés kapuihoz vezet. Az érzékietlenítés és az érzelemtelenítés – Kertész művészetének hatásellenessége – olyan talányos erővel irritálja az olvasást, amely egyúttal elhárítása a részvétnek s az együttérzésnek. Köszöni, nem kér a compassióból. Nos *ez* a különlegesen éles olvasói horizontdestrukció, ez a minden fajta megosztható közös hatásra való törekvéssel szembeni idegenkedés maga a botrány és lázadás, ami ismét csak az értelmezés esélyeit teszi bizonytalanná. Mert ez a tanúság nem akar tanúságtétel lenni – *nem akar semmit tenni,* azaz ahogyan Szirák többször s joggal ki is emeli, itt nem csak az „antifasiszta" narratíva képtelenségéről, erőtlenségéről, ab ovo hazug voltáról hull le a lepel, hanem az illuzórikus és narcisztikus voltában mélyebb, humanista önnarratívánkról, vagyis a zsidó-keresztény kultúra igazán vezető, sokáig halódó, majd hirtelen összeomlásba torkolló ideológiájáról. (Hozzátenném, az már csak a helyzet kusza tragikomédiájához tartozik, hogy a humanizmus-

ideológia legteljesebb, mondhatni pazar kritikáját éppen az etikai összeomlás egyik „példás" és nyomasztóan nagy gondolkodójának bizonyuló Heidegger írta meg híres, éppenséggel *1946-os* keltezésű, *Levél a humanizmusról* című hosszabb tanulmányában).

Szirák Péter irodalomtudományi teljesítményét és annak módszertani-tárgyi keretein olykor bátran túllépő szellemi erőfeszítését nem utolsó sorban az teszi erénytani szempontból is rokonszenvessé számomra, hogy ő maga kerül az értelmezhetetlenség és a feldolgozás szinte lehetetlen voltának hatása alá a Kertész Imre-életmű, illetve a Soá-irodalom közvetítette tapasztalat fényében. Ez az interpretáció, minden felületi, látszólagos simasága ellenére (olykor irodalomértési iskolájának korlátként is mutatkozó túlzásaira utalok, melyek pl. a hetvenes-nyolcvanas évek irodalomkritikájának klisészerűen ismételgetett, sematikusan homogenizáló kritikájában mutatkoznak meg), iskolázott működőképessége ellenére tehát éppenséggel az értelmezhetetlenség félelmeivel, gondjával áttört, mely a sztereotípiát helyenként üdítően áthúzza, fellazítja. Az írásmód ilyetén kettősségének, feszültségének meghagyása javára válik, sőt a recenzens szerint még több jobb lett volna ebből. Mert végül vissza kell térni a fentebb említett recepciós-kulturális-politikai közeghez. Szirák arányosan, szolidan és szélsőséges fogalmazásoktól mentesen benn hagyja könyvében a kérdést: hogyan lehet megküzdeni azokkal a bizonyos helyi kihívásokkal, amelyek a magyarországi irodalmi-kulturális és politikai Kertész-recepciót máig jellemzik, s ezen keresztül az egész társadalmi-nemzeti önismeret emblematikus kihívójává *is* teszik az írót? Ez az önkéntes és önkéntelen, sorsszerű kihívás, illetve a rá adott frusztrált-kivetítő válaszok, vagyis maradék, közös „kincsünk", a nevezetes ressentiment magát ezt a nagy írót is a kamaszkori kezdet szörnyű szocializációjának enyhébb, de fájdalmas megismétlődésére készteti, olykor újra stigmatizáltatva, foglyul ejtve.

Mindenesetre Szirák Péter mintegy az írás folyamatában jut el ahhoz a méltányolandó értelmezéshez, hogy az irodalmi recepció maga is egy globális, európai kontextustól nem független traumafeldolgozás máig kevéssé szabadító története, amely ismétlődőn újra nyitja az értelmezhetetlenség kapuit... A legnehezebb, mert szakmai kihívás tehát az, hogy: ilyen kondíciók között miképpen lehet irodalmi, irodalomtudományi keretek között maradva, nem is meghaladni ezeket és nem is neutralizáló módon hallgatni a jelenség és teljesítmény skandalumáról, mint művészeti kitörésre, de nem pusztán „esztétikai" áttörésre irányuló konfrontatív botrányosságról? Valamilyen feltisztulás perspektívájáról mégsem lemondva, a feledés (vagyis a megbocsáthatatlanság) elleni küzdelemben.

Balassa Péter

HELYTÖRTÉNET, TÖRTÉNELEM

Tipary László
El kell menni katonának...
Lilium Aurum

Dalosfüzetek: népdalokat, -balladákat, katonanótákat, szellemes-szerelmes és vidám versikéket, átköltéseket, leveleket, katonás hiszekegyeket, visszaemlékezéseket tartalmazó katonafüzetek, emlékkönyvek. Ezekből tallóz a gyűjtemény, a szerzőik fényképével, elbocsátó levelével.

Fűzve, 120 old., 12x21 cm
bolti ár: 142 Sk **kedvezménnyel: 128 Sk**

Lacza Tihamér
Utazók, felfedezők, hódítók, kalandorok
Lilium Aurum

A földrajzi felfedezések története időrendi sorrendben, a kontinensek felfedezésének kronológiájával kiegészítve. A kalandos történelmi és művelődéstörténeti utazást a magyar utazók életrajzi lexikona egészíti ki, valamint az utazással kapcsolatos eszközök és fogalmak kislexikona. Képekkel.

Kötve, 168 old., 21,8x30,3 cm
bolti ár: 296 Sk **kedvezménnyel: 266 Sk**

Kovács László – Görföl Jenő
Hol sírjaik domborulnak
Nap Kiadó

A mai Szlovákia területén található 1948-as emlékek gyűjteménye. A forradalom, a hadi események és a nagy csaták helyszínein és szereplőin kívül bemutatja az emlékműveket és a honvédsírokat is, valamint a szabadságharc bukása utáni honvédegyletek működését. Fényképekkel.

Kötve, 121 old., 21,8x30,3 cm
bolti ár: 340 Sk **kedvezménnyel: 280 Sk**

Szénássy Árpád
Felvidéki Árpád-kori templomok lexikona I.
KT Kiadó

Az ismeretterjesztő lexikonsorozat első kötete a Nyitrai kerület Árpád-kori templomait és a Szent István kori templomépítészetet mutatja be Alsóbodoktól Zsitvaújfaluig. A település első írásos említésétől kezdve a pontos helyrajzáig, a templom leírásával, fényképével és alapterülete rajzával.

Kötve, 92 old., 15,2x21,6 cm
egyezményes ára: 199 Sk

Petrovai R. Sándor
Felvidéki kastélyok lexikona I.
KT Kiadó

A mai Szlovákia területén fekvő kastélyok, kúriák lexikonszerű bemutatása a Nyitrai kerület legfontosabb e tárgyú épületeit veszi sorra Alsópéltől Zsigárdig, az objektum építészeti leírásán kívül számba véve az építtetőt és a tulajdonosokat s a hozzájuk köthető neves személyiségeket. Fényképekkel.

Kötve, 230 old., 15,2x21,2 cm
egyezményes ára: 250 Sk

Varga László
Béke poraikra
Gyurcsó István Alapítvány Könyvek

A képekkel, illusztrációkkal, dokumentumokkal, kimutatásokkal és okmánymásolatokkal gazdagon alátámasztott monográfia az I. és a II. világháborúban elesett nagymegyeri katonáknak állít emléket. A könyv a város társadalmi és politikai viszonyain túl bemutatja a harcvonalban elesettek családi hátterét s kitér a holokauszt áldozataira is.

Fűzve, 152 old., 15x21 cm
bolti ár: 100 Sk **kedvezménnyel: 80 Sk**

Szövegvágyak és szövegörömök

Ketten mentek a szép Phyllishez, s meztelen érték – idézi Csehy Zoltán Babits Mihály Martialis-fordítását, mint az erotikus szöveg finomkodó, deszexualizáló, az eredeti jelentést domesztikáló példáját, majd rögtön hozzáteszi a maga pedáns fordítását: „Ketten mentek a szép Phyllishez reggel, hogy megdugják". Magam bizony – élve a Csehy Zoltán által ajánlott szexualizáló olvasatok lehetőségével – a kötet egészére érvényes allegóriaként olvasnám a „Cum duo venissent ad Phyllida mane fotutum" sort. Ketten mentek a szép Szöveghez, Panormita-Beccadelli *Hermaphroditus*ához, Janus pajzán epigrammáihoz, az *Antologia Palatina* homoerotikus szövegsziporkáihoz, reggel vagy este, mindegy: Csehy Zoltán, a filológus és Csehy Zoltán, a költő, az antik erotikus költészet kongeniális fordítója, az egyik a gyönyörökbe beavattatásra éhesen, a másik a megismerésvágytól hajtva, hogy halott művek corpusában elmerülve dialógust folytassanak egymással. Végtelen dialógust, nekrofil vitát, amelynek pólusai között kirajzolódik a szerző önarcképe, távol a biográfiai éntől, az élvező olvasó és a polifon módon generált szöveg intim körében, csak nekem, csak nekünk.

Milyen is ez az önarckép? Rejtőzködő, ambiguus, a határokat – nemcsak a nemek közötti, hanem tudományos irodalom és a költészet közötti határokat is – átlépő, játékos, a szerepeit megsokszorozó tenult költő, *poeta doctus*, aki – hasonlóan kedvenc szerzőihez, Beccadellitől KAF-ig, nemcsak a hagyománykontinuumban helyezi el saját szövegét, hanem egyúttal a hagyománytörténés paródiáját is megalkotja. Folytonos izgalomban van, és izgalmat akar kelteni maga körül, de az izgalmat csak a szövegeit a hozzá hasonló felkészültséggel olvasó tudós csürhe, a studiosa turba számára teszi hozzáférhetővé. Voyeurré avatja az olvasót, de be is vonná a játékba, amelynek során ő maga folytonos ingajáratot folytat költészet és valóság, szellemi és szexuális izgalom között.

Hadd osszam meg Önökkel a magam olvasói tapasztalatát. A Beccadellit mozgató furor poeticus helyett egészen hétköznapi furor fogott el, mikor megtudtam, hogy barátom és egykori tanárom, Szörényi László a maga reménytelenül kontextualista filológus módján a heylszínre, azaz Itáliába utazott humanista költőket tanulmányozandó, és rám hagyta a munkát, a humanista költőkről író humanista költő kötetének ajánlását. Valahogy úgy éreztem magam, hogy stílszerű maradjak, mint a *Görög antológia* szerzője, Sztratón, aki az elolvasni való versek tekercsét látva rögtön paedicatiótól érezte fenyegetve magát. Örömmel láttam azonban, hogy a malac-voyeur olvasat lehetősége mellett párhuzamosan végigfut a köteten egy másik ív is. A pszeudo-vergiliusi *Priapea* 68. versének mindent a szexualitásra redukáló egyetemes kultúrakritikájától (ahol a világtörténelem konfliktusaira elegendő magyarázatul szolgál a spártai punci és a trójai fütykös egymás iránti vonzalma), szóval, innen eljutunk a James Mitchell *Gay Epiphany*-jében felmutatott sajátos passiótörténetig, ahol a „kitaszított és megbélyegzett, kísérleti alannyá és beteggé degradált" homoszexuális fiú vágya ellen rideg, leíró, latin terminusokkal küzdő orvostudomány maga is költészetté lényegül, a felláció epifániát hoz magával. De említhetném a Pilinszky *Kenyér* című versében tetten ért orgiasztikus szakralitást vagy az ugyancsak gyakran hivatkozott Pasolini- és Sandro Penna-szövegeket is a homoerotikus szenvedéstörténet krisztusi allűrjeinek példáiként, példaként arra, hogy a Csehy-szövegek maguk is reprezentál(hat)ják az olvasás új életre *keltő* (szándékosan kurziválom a szerző nyomán) erejét. Ennek azonban, hogy némileg vitatkozzam is a szerzővel, ne csak dicsérjem, nem kell hogy előfeltétele legyen a dekontextualizálás, a versek köré filológiai aprómunkával felépített referenciaháló szétszaggatása.

A kötetben szereplő tíz tanulmánynak szinte mindegyike a költői-fordítói műhelymunka eredménye, amelyek azonban igényt tartanak a magas színvonalú magyar humanizmuskutatás tudományos diskurzusában való részvételre is, és teljes joggal. Csehy kitűnően ismeri témája (témái) nemzetközi szakirodalmát, a humanizmuskutatók körében zajló elméleti érdekességű vitákat éppúgy, mint a filológiai részletkérdéseket tárgyaló szakcikkeket. Beccadelli *Hermaphroditus*át körüljáró (saját stílusában azt mondanám: változatos pózokban némi nemcserékkel dúsítva a kéjt magáévá tevő) tanulmányaiban komoly akríbiával rekonstruálja a Quattrocento humanista elvárás-horizontját, a légkört, amely kötelező erővel írta elő a pajzán játékoktól, az erotikus nuga-költészettől a carmen heroicumig vagy a panegyricusig vezető költői curriculum befutását, Vergilius, pontosabban pszeudo-Vergilius mintájára, aki a közhiedelem szerint a *Priapea* malacverseitől jutott el az *Aeneis* fenséges magaslatáig. Egyúttal a költői önreprezentáció válságát is jól érzékelteti Csehy: a nagyköltészet egyértelműen a hatalom közvetlen erőterében él, ezért a személyisége integritását megőrizni akaró Beccadelli csak negatív imitációval érhet sikert, azzal, hogy a Guarino és társai által óhajtott hősköltemény helyett a carmen heroicum epigrammákból épített hibrid műfajú paródiáját alkotja meg, s Ursa legendásan büdös vulvájától sehogyan sem akar eljutni a Vergiliusnál még egy politikai aranykor látomásával kecsegtető alvilág bejáratához. Az „Acheronta movebo" hősi (hős-költői) gesztusa itt csak ironikus kulcsban képzelhető el, az anális közösülés képében. Csehy Zoltán ugyanakkor érzékeny költő-olvasóként rekonstruálja a Beccadelli-ouvre poétikai rendszerét is, a költői eszménytől (a fő minta Catullus, természetesen), a műfaji és műnembeli hermaphroditizmusig, a szöveg testesüléséig, allegorikus testté válásáig, a toposzokig (alvilágjárás, hajótörés), a humanista szöveggenerálás alakzataiig. El egészen a verissima lexig, a Catullus 16. verséből vett „legigazibb törvényig", amely élet és költészet szigorú szétválasztását írja elő (csak emlékeztetőül: Pedicabo ego vos et irrumabo – Majd a szátokba s a seggetekbe fúrom...; Devecseri Gábor fordításában: „Mert a kegyes poéta jó ha / tiszta, ám ne a költeménye! arra / nincs szükség: sava-borsa úgy van éppen, / hoygha csintalan és nem szemérmes, / ám a kéjre fölingerelni képes...").

A vers centrális jelentőségű az egész kora humanista erotikus költészet megértése szempontjából – ugyanakkor komoly paradoxont is felvet. A vers szituálta „valóságban" Furius és Aurelius, a címzettek, éppúgy paedicatióval fenyegettetnek meg, mint ahogy a versen belüli, hivatkozott versek adresszáltjai is. Ettől pedig jó esetben szintén beizgul a megfelelően diszponált olvasó, hiszen ez a kvázi-valóság maga is vers, horribile dictu: Catullus-vers (bár mint tudjuk, a költő neve úgy általában is ismét csak fikció – mint ahogy mi magunk, olvasók is azok vagyunk). Azaz: élet és költészet elválasztásának alaptörvénye ironikusan felszámolja önmagát, a vers mást tesz, mint amit ígér.

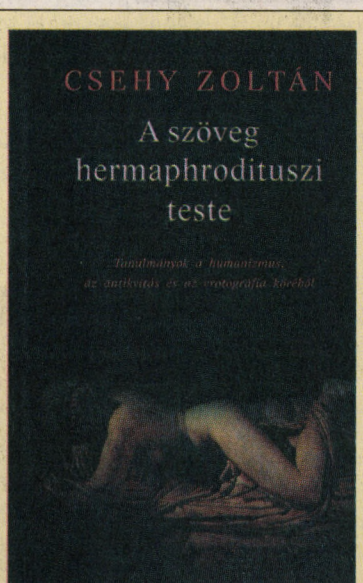

Csehy Zoltán
A szöveg hermaphrodituszi teste
Kalligram
Tanulmányok a humanizmus, az antikvitás és az erotográfia köréből.
Kötve, 312 old., 11,7x18,5 cm
bolti ár: 259 Sk
kedvezménnyel: 229 Sk

S van még egy olyan halvány gyanúm, hogy ez a játék megismétlődik Csehy Zoltán alaptörekvése, a „szövegvágyban" konstituálódó élvező olvasásmód és az általa mélyen elítélt filológusi olvasásmód között. Talán szándékosan. Bár a kötetben a számos lábjegyzet ellenére mélységes hallgatás övezi az elméleti premisszák forrásait (valahol Roland Barthes, Michel Foucault és a recepcióesztétika német klasszikusai között helyezkedik el), mégis következetesnek tűnik a szöveg test-jellegét megszüntetni igyekvő, vágymentes, „kontextushangsúlyos" filológia elleni polémia. Csehy deklarált fő ellensége a hagyományos filológus és tudománya, amely, mint írja: „alapvetően nekrofil tudomány". Csak halkan jegyzem meg: azért az sem minden élvezet nélküli dolog. Mármint a szöveg háta mögötti valóságban sertepertélni, mások által nem olvasott szövegeket kiásni és magunkévá tenni... Mintha erről Csehy Zoltánnak is volna némi tudomása, hiszen elméleti és módszertani megfontolásait egy olyan anyagon igyekszik gyümölcsöztetni, amely per definitionem önmagán túlra utal, az erotikus tárggyal valódi erotikus izgalmat akar kelteni a valóságban (az olvasóban), sőt, az élvezetet (a hatást) folyamatos kontroll alatt kívánja tartani. Akárcsak a játékosan ironikus filológus Csehy a szövegörömben élvezkedő-újraalkotó Csehyt, sőt, tanulmányainak olvasóit is. Testis sum – magam vagyok rá a tanú, hogy a 2002 októberében rendezett Janus Pannonius-konferencián, Ferrarában, Ludovico Ariosto egykori házában hogyan sikerült hideg módszerességgel felizgatnia a filológusközönséget: a kontrasztív imitáció humanista technikáját kifejtő racionális érvelés argumentumai fölött csak úgy röpködtek a cunnusok és mentulák... A hatás nehezen leírható.

Terminus technicusokban összegezve: nemigen tudok elképzelni olyan élvezetet (legyen az szövegszerű vagy korporális), ahol a recepció akció nélkül jönne létre. Talán nem ártana, ha a szerző a rejtett, de szövegeiből kihallható elméleti iskolák között mint igazán pertinens lehetőséget számba venné a beszédaktus vagy szövegaktus teóriáját is. Azt az irányzatot tehát, amely a kontextualista megközelítés hátterét alkotja – ha már egyszer saját maga minden verbális rosszallása ellenére oly nagy sikerrel űzi a kontextualizálás nekrofil gyakorlatát. Ellenkező esetben ugyanis szövegnek lenni sem veszélytelen. Idézhetném itt a Csehy által idézett Beccadelli-poént a közéleti pályára átnyergelő költőről, aki a fórumon „prostituálja okos módon a szónoklást", de nekem inkább Barthes önbizalomtól duzzadó definíciója rémlik fel: „A szöveg az a gátlástalan személy, aki a hátsó felét mutatja Politika Papának." (Így, kétszer os nagy P-vel.) Szerintem jó, ha élünk a gyanúval: Politika Papa sem biztos, hogy tétlen marad. Szörnyű feltevésnek tűnik, de lehet, hogy mégis tud olvasni.

Bene Sándor

HELYTÖRTÉNET, TÖRTÉNELEM

Sziklay László
Egy kassai polgár emlékei
Kalligram

Az irodalomtörténésznek (1912–1987), a szlovák–magyar kapcsolatok kutatójának, a magyar összehasonlító irodalomtudomány jeles képviselőjének posztumusz könyve a hagyatékából került elő. A terjedelmes önéletrajzi napló regényes kordokumentum, a két háború közti (szlovákiai) magyar művelődéstörténet fontos adaléka.

Fűzve, 456 old., 14,7x21 cm
bolti ár: 310 Sk **kedvezménnyel: 250 Sk**

Szaszák György
Kassa műemlékei
AB-ART

A színes fényképekkel gazdagon ellátott turistakalauz végigvezeti a Kassára látogatót a történelmi belváros minden jelentős magyar vonatkozású utcáján és épületén. A kiadvány magyar és német, valamint szlovák és angol változatban is megjelent.

Kötve, 128 old., 15x21 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel 261 Sk**

Litomericzky Nándor
Európa-udvar
Palatinus

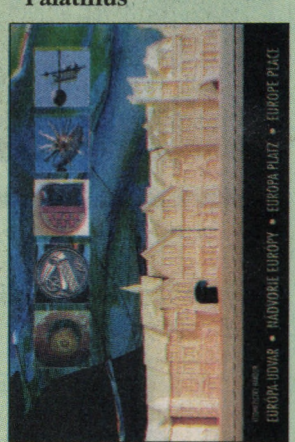

Egyedülálló szerkesztett, exkluzív kivitelezésű, négynyelvű – magyar, szlovák, német és angol – reprezentatív kötet a Komáromban épülő Európa-udvarról. Ennek az „Európa a városban" gondolatnak a szöveges és képes stádiumai: a tervezéstől a kivitelezésig. Színes képekkel.

Kötve, 128 old., 20,4x29,1 cm
bolti ár: 500 Sk **kedvezménnyel 460 Sk**

Koncsol László
A Csallóköz városai és falvai II.
Kalligram

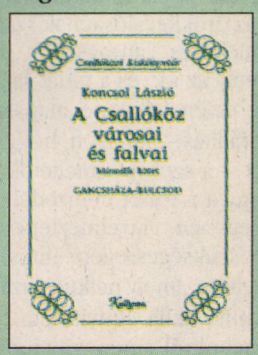

A háromkötetes honismereti szöveggyűjtemény a Csallóköz történelmi, földrajzi, statisztikai és településtörténeti enciklopédiája, melyet tanárok, tudósok, újságírók és turisták egyaránt nagy haszonnal forgathatnak. A második kötet Gancsházától Kulcsodig foglalja össze az ismereteket.

Kötve, 376 old., 13,6x20,6 cm
bolti ár: 270 Sk **kedvezménnyel: 239 Sk**

Nagy Iván
A csallóközi dudáshagyomány
Kalligram

A Csallóközi Kiskönyvtár újabb kötete a hangszer és történetének átfogó monográfiája, különös tekintettel a népzenei műfaj csallóközi szociográfiai, dallami és szöveges vonatkozásaira. A könyv második része a dudanóta eddig föltárt teljes helyi anyagát teszi közkinccsé.

Kötve, 216 old., 17,3x20,6 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 199 Sk**

Gyulai Rudolf
Az Alsó-csallóközi és Csilizközi Egyesült Ármentesítő és Alsó-csallóközi Belvízelvezető Társulat története
Kalligram

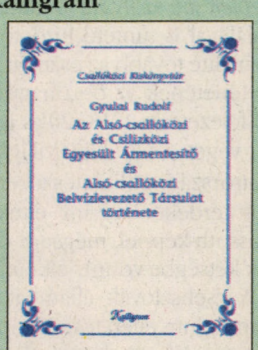

A könyv érzékletes képet fest arról a gigászi küzdelemről, melyet a térség népe vívott a Nagy- és a Kis-Dunával, a Vággal, mellékágaikkal és a mocsarakkal. A *Csallóközi Kiskönyvtár* új darabjához Mácza Mihály írt előszót.

Kötve, 592 old., 13,6x20,6 cm
bolti ár: 349 Sk **kedvezménnyel: 299 Sk**

Emlékezetbe vésett Kossuth-szobraink

A szobor emlékmű, vagyis valakiről vagy valamiről emléket állító műalkotás az utókornak és – tán naivan – az örökkévalóságnak szántan. A szobor az emlékezés anyagszerű megnyilvánulása, amely az idő és a tudat sajátos kölcsönhatásai révén jelképpé magasztosulhat. A szoborállítás – túl azon, hogy tüntető tett is lehet – a szobrot emeltetők emlékezése úgy, hogy a további nemzedékek emlékeztetése is egyben. Figyelmeztetés tehát az emlékezés szükségességére. Intés olyan elemi szükségletre, amely nélkül igazából nem azok vagyunk, akik: annyit sem tudhatunk (meg) magunkról, amennyit módunkban állna.

A szobor eltüntethető, megsemmisíthető. Akik az eltüntetésének vagy megsemmisítésének szem-, de legalábbis kortanúi, azok emlékeznek a szoborra – már csak eltávolítása okán is vagy főként amiatt. A szobor eltűnése – paradox módon – erősítheti is azok együvé tartozásának tudatát, akik a szobrot állították, illetve arra mint jelképre tekintettek. Az elme emlékeibe vési a közelmúlt még viszonylag szilárd talapzatán álló, ércbe öntött, kőbe faragott, de a történelmi süllyesztőbe szánt alakot. A következő nemzedékeknek azonban már nehezebb a dolguk, főleg ha tudjuk, hogy a méltánytalanságra az idő nem adott gyógyírt, nem szolgáltatott elégtételt.

Kossuth Lajos jellem, kor és legenda formálta alakját az amúgy társadalmi előrehaladást is hozó, a lelket mégis megbéklyózó Bach-korszak magyarsága szoboralakba nem véshette, faragta hát rímbe, dallamba, nótába, kalapba, viseletbe, ponyvaregénybe és a feltámadást is sejtető állandó jelzőbe: turini remete. Aztán jött a kiegyezés, a császári kegyelem és a remete halála, majd 1894-et követően, de különösen a századforduló utáni első évtizedben – tény, sokszor aktuálpolitikai üzenettel – országszerte Kossuth-szobrok kerültek köztereinkre. A jelkép a forradalom és szabadságharc utáni bő félszázadban kiállta az idő próbáját és megőrizte a nemzettudaton belüli méltó helyét. *Képletesen* szólva: a szabadság sírba szállt és halálával is tüntető hirdetője ércben és kőben vitte tovább az eszmét. A Kossuth-jelkép történetének az összmagyarságot érintő első fejezete az 1918–20-as impériumváltással ért véget. S bár a két világháború közti magyarországi politikai szekértáborok is a maguk érdekei szerint éltek-manipuláltak a Kossuth-képpel, mégsem vitatták vagy merték kétségbe vonni: jelkép.

A csehszlovák államhatalom azonban a szimbólum ellen tört. És éppen ettől a mozzanattól kezdve izgalmas és igazán tanulságos az a vázlatkép, amelyet a *„Vésd szoborba alakját..." – Kossuth-szobrok a szlovákiai magyarok emlékezetében* címmel idén jelentetett meg a Lilium Aurum kiadó. A somorjai Bibliotheca Hungarica igazgatója, Végh László által szerkesztett könyv a szlovákiai magyar helytörténészek 2002. április 27-én *Kossuth-emlékek nyomában* címmel megtartott udvardi konferenciájának néhány előadását közli. Ezek szövege előtt Kovács László a kossuthi életpálya legfontosabb mozzanatait villantja fel. Tököly Gábor a rozsnyói, Böszörményi István a losonci Kossuth-szobor történetéről, eltüntetéséről és/vagy megsemmisítéséről számol be, míg Köteles László az egykori kassai honvédemlékmű kálváriájáról nyújt áttekintést. A konferencián elhangzott említett előadások mellett a kötet Vágvölgyi Szilárd ismertetőjét is tartalmazza az egykori érsekújvári Kossuth-szoborról. Jó, hogy a kötetet – az előadások szövegéhez illesztve – a műalkotásokról készült korabeli felvételek színesítik, de a kiadvány hasznára vált volna, ha képaláírások segítenék a tájékozódást. Ugyanígy jó volna, ha a sokak előtt ismert szerzőket röviden bemutatná.

A szoborállítás története mindenhol hasonló: közadakozásból, közösségi vállalásként kerül a városok és lakóik szívébe. Ahol szobor nem készül, ott sok helyen utcát neveznek el 1848-49 vezéralakjáról vagy másként emlékeznek meg születésének századik évfordulójáról. A könyvben Bukovszky László az 1902-es Kossuth-centenárium csalóközi és mátyusföldi ünnepségeiről szolgál (a konferencián is elhangzott) összefoglalóval, megjegyezve, hogy régióink levéltáraiban a korabeli képviselő-testületi díszülések jegyzőkönyvein kívül a különféle megemlékezésekre vonatkozó dokumentumok is föllelhetőek, ha sok esetben nem kutathatóak is. Bukovszky idézi a dunaszerdahelyi Csallóközi Lapok egyik 1902. évi számából azt a felszólító mondatot is, amelynek első szavai a kötet címéül szolgálnak: „Vésd szoborba alakját..." Az már csak pikáns részlet, hogy a felszólítás éppen Dunaszerdahelyen nem vált szoborrá.

A csehszlovák hatalom tehát – más emlékművekhez hasonlóan – leromboltatja, ledönteti a Kossuth-szobrokat. A „forgatókönyv" az idézett példák esetében szomorúan hasonló: cseh legionáriusok és segédeik hurkot vetnek Kossuth nyakára, lerántják szobrát a talapzatáról, szétzúzzák azt vagy elrejtik. Turin helyett fészer és – Rozsnyón máig – fűtőház remetéje lesz Kossuth, a szlovákiai magyarság pedig – legalábbis jelképeit tekintve – egy sajátos, hellyel-közzel napjainkig tartó „Bach-korszak" magyarsága. A forradalom utáni évtizedekkel és az előző századfordulóval ellentétben, illetve a szobros-jelképes jelenlétet vagy annak emlékét híven őrző két világháború közti magyarsággal összehasonlítva nekünk, mai szlovákiai magyaroknak annyival nehezebb megtartanunk a Kossuth-képet, hogy emlék és emlékmű sokszor már csak így, áttételesen, könyv formájában adatik meg nekünk. Lehet, csak illúzió, hogy az egykor eltűnt szobrainkról kapott könyves lenyomat is szolgálhatja együvé tartozásunk: szabadságunk kossuthi eszményét, de legalábbis tanulságos elolvasni a kiadványt.

Korpás Árpád

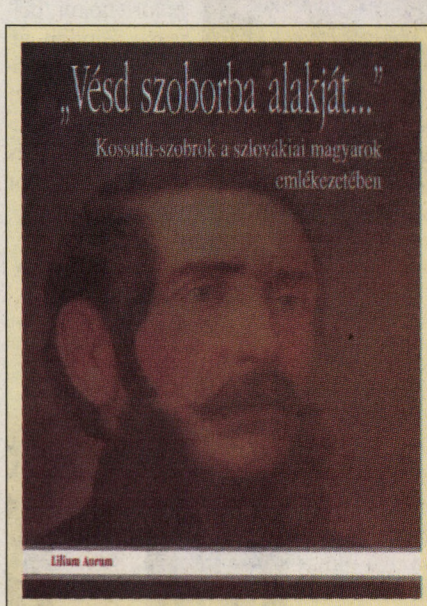

Végh László összeáll.
„Vésd szoborba alakját..."
Lilium Aurum

A hazai Kossuth-szobrok történetének és Trianon utáni kálváriájának helytörténeti feldolgozása. A Kossuth-szobrok a szlovákiai magyarok emlékezetében: tanulmányok Kossuthról, az újvári, rozsnyói és a losonci Kossuth-szoborról, valamint a kassai honvédemlékműről. Fényképekkel.

Fűzve, 66 old., 14,4x20,8 cm
bolti ár: 79 Sk **kedvezménnyel: 69 Sk**

Feladvány

Sétálni ment három kalap

A csitári hegyek alatt
sétálni ment három kalap.
Ballagdált a búzaföldön
három kalap, három ködmön.
Három ködmön, három gatya,
hat csizmán a patkó vasa.
Dömötör, Sebestyén, Áron
elbolyongott a búzában.

Ki a szerzője a fenti gyermekversnek? Könnyítés: a költő májusban lesz kereken nyolcvanéves. A helyes választ beküldők közt értékes könyveket sorsolunk ki.

Megfejtéseiket és slágerlistáikat (s minden javaslatukat) az ismert posta- vagy e-mail címre várjuk.

„Ne ölj feleslegesen!”

Azon gondolkodom, miért kell olyan könyvet olvasnom, amelyben undorító alapossággal írnak le több kíméletlen gyilkosságot? Brutális, gusztustalan képek. Tárgyilagos embertelenség. Persze, tapasztaltabb, kevésbé finnyás gyomrú akciófilm-rajongók számára mindez valószínűleg semmiség. Ha hinni lehet a filmforgalmazóknak, -gyártóknak, -kölcsönzőknek, akkor én a kisebbséghez tartozom, hiszen az általam nem kedvelt, futószalagon gyártott kegyetlenségek a legmenőbb árucikknek számítanak manapság. S ha már a filmben polgárjogot nyert, szentesült a brutalitás, akkor mi jogon fanyalgok az *Aua és atua* kezdősoraiit, -képeit olvasva. Csak férfiasan! (?) Az őr már nem akar őr lenni, ergo: nyírjuk ki!

Szeretném tudni, vajon ez a véres/vérengző mássság, amely Daniel Levicky Archleb regényének magja, kulcsa, kirekesztő manifesztum-e? Vajon elsősorban a kiszolgáltatottsága és az ebből fakadó indulatai határozzák-e meg az embert? Ha elfogadom, hogy az igen a válasz a fentiekre, akkor megérthetem a kulcsfigurákat mozgató erőket: a bezártság fojtogató öleléséből születő, agresszióvá növő félelmet és a bármi áron való tenni akarást. De még így sem szeretem Daniel szövegépítésének szándékosan sokkoló trükkjeit. Nem szeretem a brutalitást. Nem szeretem, mert rettegek tőle. Félek a fájdalom okozta kiszolgáltatottságtól, a szavakat képekké, érzésekké majd tettekké alakító emberi fantázia hatalmától. Milyen végtelenül egyszerű lenne gyilkossággal csillapítani a bosszúvágyat (főként ha indokoltnak érezzük)! De valóban annyira egyszerű-e a dolog, ahogy azt a regény Martinja gondolja? Megölöm, levágom a heréit, aztán a saját hajamat, és elvonulok a természetbe megtisztulni!

Mégis meg kell kérdeznem magamtól, vajon a szövegtől való irtózásomat nem az engem is gúzsba kötő, Daniel által megbélyegzett, hitelét vesztett közösségi morál diktáljae? Nem arról van-e szó, hogy gyávák vagyunk szembenézni a világgal (?), önmagunkkal (?)? Nem gondolom-e néha én is úgy, hogy vannak tettek, amelyek büntetése intézményesített világunkban csupán megcsúfolása az áldozatok elszenvedte kínoknak?

De van-e olyan drasztikus büntetés, amely tartósan visszarettentené a bárki, valaki, Daniel által annak ítélt gonoszt? Van-e béke, harmónia kiszolgáltatottság nélkül? A kiszolgáltatottakat akár saját akaratuk ellenére is megvédeni szándékozó őrök nélkül? („Ahol nem elég fegyvernek a szó, ott elég szó kell hogy legyen a fegyver”?) Az őrök szerepének ellentmondásosságát Daniel Podyep Csvahtlija is érzi, de feloldani csak újabb ellentmondás árán tudja: „Utálom az erőszakos férfiakat. Remélem, mindet sikerül megölnöm.”

Gyilkosságok, fehér pillangók pirosodó szárnya ragadós vértócsákban, és a tisztaság, a megtisztulás utáni vágy. Minél több a mocsok, annál kétségbeejtőbb módon. A vérengzésbe Upor is belefárad: Podyep és Druan barátságának történetével (12. A friend in need's a friend indeed...) megtöri Daniel merész, erőszakosan dinamikus szövegének lendületét és némi deskriptív moralizálással kábítja az olvasót. („Eljött az ideje, hogy végérvényesen lerázzuk magunkról a pénzéhes fehér ember uralmát. Eljött az ideje, hogy elűzzük azokat, akiknek mindegy, hogy ártatlan gyerekek és emberek halnak meg, ha pénz származik belőle.”)

Ha nem leleménnyel tálalt gyilkosságról van szó, Daniel és Upor egyébként is szeretik próbára tenni játszótársuk türelmét. Közhelytől közhelyig vezetik, míg a gyanútlan áldozat rá nem ébred, hogy ez a profán pimaszság a játék szándék szerinti lényege.

Daniel Levicky Archleb és/vagy Upor Tonuzaba teremtményei kíméletlen következetességgel akarják a maguk képére formálni a világot. Az inkvizíció végrehajtóinak indulatával támadnak, azzal a lényeges különbséggel, hogy ők a tételes vallásokat, az istenhiteket is felszámolnák, törvényen kívülre helyeznék („...lázadok a vallások és az istenek ellen is”). Mégsem hitetlenek. Új vallásuk a Természet. A Természet Anyja nevében kell hogy leálljon és elemeire hulljon a civilizációnak nevezett gépezet.

De legitimizálhatja-e a kitűzött, az elérni vágyott cél az erőszakot, a terrort? (Hiszen a pusztulás, a gyermek feloldódása így is elkerülhetetlen!?) Nincs megnyugvás a végső és végérvényes előtt?

(A kérdésekre és morális dilemmákra nincs egyedül üdvözítő válaszom, csak kérésem van: Ne ölj feleslegesen!) **Dusík Anikó**

Archleb Levicky Dániel
Aua és Atua
Kalligram
Fűzve, 208 old., 11,4x19,2 cm
bolti ár: 189 Sk
kedvezménnyel: 169 Sk

Kedves könyvbarátok!

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árakon megrendelhetők.

1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).

Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

MEGRENDELŐLAP

Szerző(k) és cím(ek):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A megrendelő neve:

.....

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám: .....

.....

.....

Aláírás: .....

Postacímünk:
Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Filozopterek az irodalomban – 7.

Mivel a múlt alkalommal Weöres Sándort a „legmagyarabb" költőként aposztrofáltam, de azt, hogy mit értek ezen a jelzőn, terjedelemszűke miatt nem fejthettem ki, kötelességemnek érzem, hogy visszatérjek a kérdésre. Mindenekelőtt az idézőjelre hívnám föl a tisztelt olvasó figyelmét. Arra, hogy bizonyos kockázatok nélkül használhatunk-e ilyen jelzőt művészekre vagy művészetekre vonatkoztatva? Hiszen az igazán jelentős versek, de nem csak versek, egytől egyig kilépnek a nemzeti partikularitás kereteiből. A zene vagy a képzőművészetek nyelve nem ismer határokat. Egy magyar festő vagy grafikus művét nem kell lefordítani ahhoz, hogy francia, holland vagy akár egy japán műélvező is értse. Ezzel szemben egy vers kisebb vagy nagyobb mértékben mindig bele van zárva annak a nyelvnek a szőttesébe, amelyben íródott. Ahhoz, hogy egy magyar vers szólni tudjon németül vagy olaszul, vagy bármilyen nyelven, azt előbb le kell fordítani az illető nyelvre. Nagy kérdés, hogy ez milyen határokig lehetséges.

Attól tartok, Weöres Sándor a legnehezebben fordítható költőink közé tartozik. Annak ellenére, hogy az egyik legegyetemesebb költőnk. Ám ezt az egyetemességet sok esetben a magyar nyelv olyan regiszterei hordozzák, amelyek nehezen vagy egyáltalán nem szólaltathatók meg más nyelveken. Nem mintha az ő versbeszéde olyan rettenetesen bonyolult lenne. Éppen ellenkezőleg, ott, ahol a legegyszerűbb, ott a leginkább lefordíthatatlan. Ott, ahol a „legmagyarabb". Weöres ugyanis a magyar nyelv, hangzás, zene, ritmus, észjárás olyan ősi, pogány rétegeit és hagyományait támasztotta fel, amelyeknek intaktsága csak és kizárólag a magyar olvasó számára oldható fel, válhat jelentésessé.

Amikor tehát a „legmagyarabb" jelzővel illettem Weöres Sándor személyét és művészetét, nem valamiféle jobb- vagy baloldali előjelű ideológiára gondoltam, sem a nemzeti romantika valamilyen jócskán megkésett fellobbanására, nem adys váteszbeszédre és arra sem, mintha az ún. nemzeti sorskérdések állnának költészete középpontjában. Mindezek a beszédmódok idegenek Weöres Sándor lírájától. Weöres verseinek a témái egyetemesek. A hangjuk, a szellemük, a lelkük (ha szabad ezt a kifejezést ebben a kontextusban használni) az, ami archaikusan, a gyökerekig, az alapokig lehatolóan magyar. Persze voltak azelőtt is költőink, akik mintegy a magyar nyelv közepéből szóltak: Csokonai, Arany, Kosztolányi, a korai, kísérletező József Attila stb., de egyikük sem szólott olyan nyelvi merészséggel és színpompás formai gazdagsággal, mint éppen Weöres Sándor.

„Szent e nyelv! S több kincsed nincs neked!" – írja Füst Milán *A magyarokhoz* című versében. A 20. század folyamán sokszor kellett megtapasztalnunk, milyen igazak Füst Milán szavai és az ebben a versében foglalt intelmek. Weöres Sándor költészetében pedig azt, milyen tömérdek kincs rejtezik anyanyelvünkben, amellyel oly sokszor bánunk méltatlanul és mostohán.

Grendel Lajos

Pipacsok

Papp Imre nevével először a *Mozgó Világ* 1989 júliusi számában találkoztam. Ebben a nyitott, sokszor merész, az akkori társadalmi berendezkedéssel is szembehelyezkedő irodalmi-művészeti folyóiratban – ez az idők távlatából visszatekintve még inkább állítható – elismerés, rang volt megjelenni. A *Mozgó Világ* említett számában bemutatott öt fiatal költő (Papp Imrén kívül a következők: Szűcs Enikő, Fehér Sándor, Lékó István, Motesiczky Gábor) közül az akkor harminc éves Papp volt a rangidős, foglalkozását tekintve a Wolker Színház technikusa, takarítója, kulisszatologatója, egyszóval: mindenese.

Bár a kilencvenes évek elején élettársával, a grafikus Lőrincz Zsuzsával egy ideig Komáromban élt, az ország kettészakadása után végleg a száztornyú Prágába költözött. Igaz, szülőföldjével sosem szakadt meg egyikük kapcsolata sem. Az Art-MA Galériában 2000 nyarán magam is részt vettem Lőrincz Zsuzsa kiállításának megnyitóján; e tárlaton a grafika és a festészet határán álló monotypiái domináltak. A *Pipacsok* borítólapján is látható közülük egy, míg a kötet belsejét Lőrincz Zsuzsa grafikái díszítik.

Mivel Papp Imre Prágában, a bohémek, a kiskocsmák, a cseh városi folklór forrásvidékén él, okkal gondolhatnánk, hogy költészetén is ennek a környezetnek a hatása érződik. Valóban, az alig több mint kéttucatnyi versek jó része magán viseli a nagyváros izgalmainak, küzdelmeinek nyomát, de a zajos Prágában is eszébe jutnak a bősi ibolyák.

Papp Imre első kötetének (*Versek*, Lilium Aurum, 1995) megjelenésekor még azt írtam a szerzőről, hogy „szabálytalan" költő. Ma is azt gondolom, hogy szabálytalan mondatainak, csapongó gondolatainak megfejtése, megértése nem könnyű, s nem biztos, hogy minden olvasó számára sikerrel jár. De izgalmas vállalkozás elmélyedni a verseiben, melyek az életről, a költő életéről, eddig megtett útjáról szólnak. S ezek a versek nem választhatók el a kötet grafikáitól; egyikük, az *Egysoros* kifejezetten is („Zsuzskónak" ajánlással) a művésztársnak szól: „Csak az óvatlan alma lehet szebb a leheletednél". **Motesiky Árpád**

Papp Imre
Pipacsok
Lilium Aurum

Papp Imre helyzetjelentései, aforisztikus tömörségű látomásai a líra közvetlen és személyes tartományából valók. A költő soraira az illusztrátor Lőrincz Zsuzsa grafikái rímelnek.

Kötve, 48 old., 14,5x22,4 cm
bolti ár: 119 Sk
kedvezménnyel: 105 Sk

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

E-mail cím: konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:
Ardamica Zorán (1970) költő, kritikus (Losonc),

Balassa Péter (1947) József Attila-, Kosztolányi Dezső- és Nemes Nagy Ágnes-díjas kritikus, irodalomtörténész, esztéta (Budapest),

Bene Sándor (1964) irodalomtörténész (Budapest),

Cselényi László (1938) József Attila-díjas költő, műfordító (Pozsony),

Dusík Anikó (1963) irodalomtörténész (Pozsony),

Elek Tibor (1962) irodalomtörténész, kritikus, a Bárka főszerkesztője (Gyula),

Grendel Lajos (1948) Kossuth-díjas író (Pozsony),

Korpás Árpád (1974) újságíró, történész (Boldogfa),

B. Mánya Ágnes (1975) magyar–történelem szakos tanár (Érsekújvár),

Motesiky Árpád (1941) vadászíró, szakíró (Verebély),

Szászi Zoltán (1963) költő, újságíró (Kalonda)

A Könyvjelző legközelebb május 22-én, csütörtökön jelenik meg.